

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN IJZEREN BAREEL EN DE JACQUETBOSSTRAAT TE SPIERE-HELKIJN (WEST-VLAANDEREN)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 1642

Rapport opgemaakt door: Tine Van denhaute

Derbystraat 55

9051 Gent

september 2021

Dossiernr. 29513.R.01

Projectcode OE: 2021H117

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van IJzeren Bareel en de Jacquetbosstraat (West-Vlaanderen)

Auteurs

Tine Van denhaute

Projectnummer

- 29513 (intern)
- 2021H117 (AOE)

Plaats en Datum

Gent, augustus-september 2021

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1642

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	11/08/2021	Interne draft
v1	20/08/2021	Externe draft / definitieve versie
v2	30/9/2021	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Tine Van denhaute
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
General Director	Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1	Verslag van Resultaten	6
1	Inleiding	6
1.1	Thesaurus	6
1.2	Administratieve gegevens	6
1.3	Doel van het onderzoek	7
1.4	Aanleiding van het onderzoek	7
1.5	Afbakening onderzoeksgebied	7
1.6	Onderzoeksstrategie	10
2	Aard van de bedreiging	11
2.1	Huidige situatie.....	11
2.2	Toekomstige situatie	13
3	Assessmentrapport: Landschappelijke analyse.....	15
3.1	Topografische situering	15
3.2	Bodemkundige situering.....	20
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis.....	26
4.1	Geschiedkundige situering	27
4.2	Bouwkundig en landschappelijk erfgoed	29
4.3	Beschermde monumenten	31
4.4	Centrale archeologische inventaris	32
4.5	Beschermde archeologische site	34
4.6	Archeologienota's waarvan reeds akte genomen werd.....	35
4.7	Cartografische bronnen.....	36
5	Besluit	41
5.1	Interpretatie en potentieel tot kennisvermeerdering.....	41
5.2	Samenvatting.....	42
6	Bibliografie.....	43

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Het studiegebied aangeduid op de GRB basiskaart (Geopunt 2021).....	8
Figuur 2: Het studiegebied aangeduid op de kadasterkaart (CadGis 2021).....	9
.....	11
Figuur 3: Orthofoto (meest recent) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)	11
.....	12
Figuur 4: Zicht op het studiegebied vanuit het zuiden (Google Maps 2021)	12
Figuur 5: IJzeren Bareel met aansluiting Jacquetbosstraat in het oosten (Google Maps 2021).....	12
Figuur 6: Zicht op het studiegebied vanuit het noorden (Google Maps 2021).....	12
Figuur 7: Typedwarsprofiel van de geplande werken (Initiatiefnemer 2021)	14
Figuur 8: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021).....	15
Figuur 9: Het studiegebied aangeduid op de hoogtekaart (DTM 1m) (Geopunt 2021).....	16
Figuur 10: Skyview (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)	17
.....	17
Figuur 11: Visuele weergave van de genomen hoogteprofielen bij het studiegebied (Geopunt 2021)	18
Figuur 12: Profiellijn noord-zuid (Geopunt 2021)	18
.....	19
Figuur 13: Profiellijn west-oost, noordzijde (Geopunt 2021).....	19
.....	19
Figuur 14: Profiellijn west-oost, zuidzijde(Geopunt 2021).....	19
.....	20
Figuur 15: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021).....	20
Figuur 16: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021).....	21
.....	22
Figuur 17: Quartairgeologische sequentie in het westen van het studiegebied (Geopunt 2021)	22
.....	22
Figuur 18: Quartairgeologische sequentie in het oosten van het studiegebied (Geopunt 2021)	22
Figuur 19: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021).....	23
Figuur 20: Het studiegebied aangeduid op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt 2021)	24
Figuur 21: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)	25
Tabel 1: Tabel met geraadpleegde bronnen	26
Figuur 22: Bouwkundig en landschappelijk erfgoed rondom het studiegebied (ABO nv 2021)	29
Figuur 23: Beschermde monumenten in de omgeving van het studiegebied (ABO nv 2021)	31
Figuur 24: CAI-meldingen op het DTM met afbakening onderzoeksgebied (ABO nv 2021)	32
Tabel 2: Overzichtstabel van de CAI-meldingen in de directe omgeving (Centraal Archeologische Inventaris 2021).....	32
Figuur 25: Het studiegebied weergegeven op de Villaretkaart (Geopunt 2021)	36
Figuur 26: Het studiegebied weergegeven op de Ferrariskaart (ABO nv 2021)	37
Figuur 27: Atlas der Buurtwegen (ABO nv 2021)	38
Figuur 28: Projectie plangebied op de Vandermaelenkaart (ABO nv en Geopunt 2021)	39
Figuur 29: Poppkaart (ABO nv en Geopunt 2021).....	40

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Spiere-Helkijn, IJzeren Bareel, Jacquetbosstraat

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2021H117
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- straat + nr.:	N50/N512 zonder nummer
- Postcode :	8587
- Fusiegemeente :	Spiere-Helkijn
- Land :	België
Lambertcoördinaten (EPSG:31370)	N: 76600,7555/ 158323,5501 Z: 76754,6484/157356,5663 W:76610,7616/158173,0592 O: 76709,2210/158141,4401
Kadaster	
- Gemeente :	Spiere-Helkijn
- Afdeling :	1
- Sectie :	A; C
- Percelen :	Openbaar domein
Onderzoekstermijn	Augustus-september 2021

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in welke mate het archeologisch archief bedreigd wordt door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; in situ bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

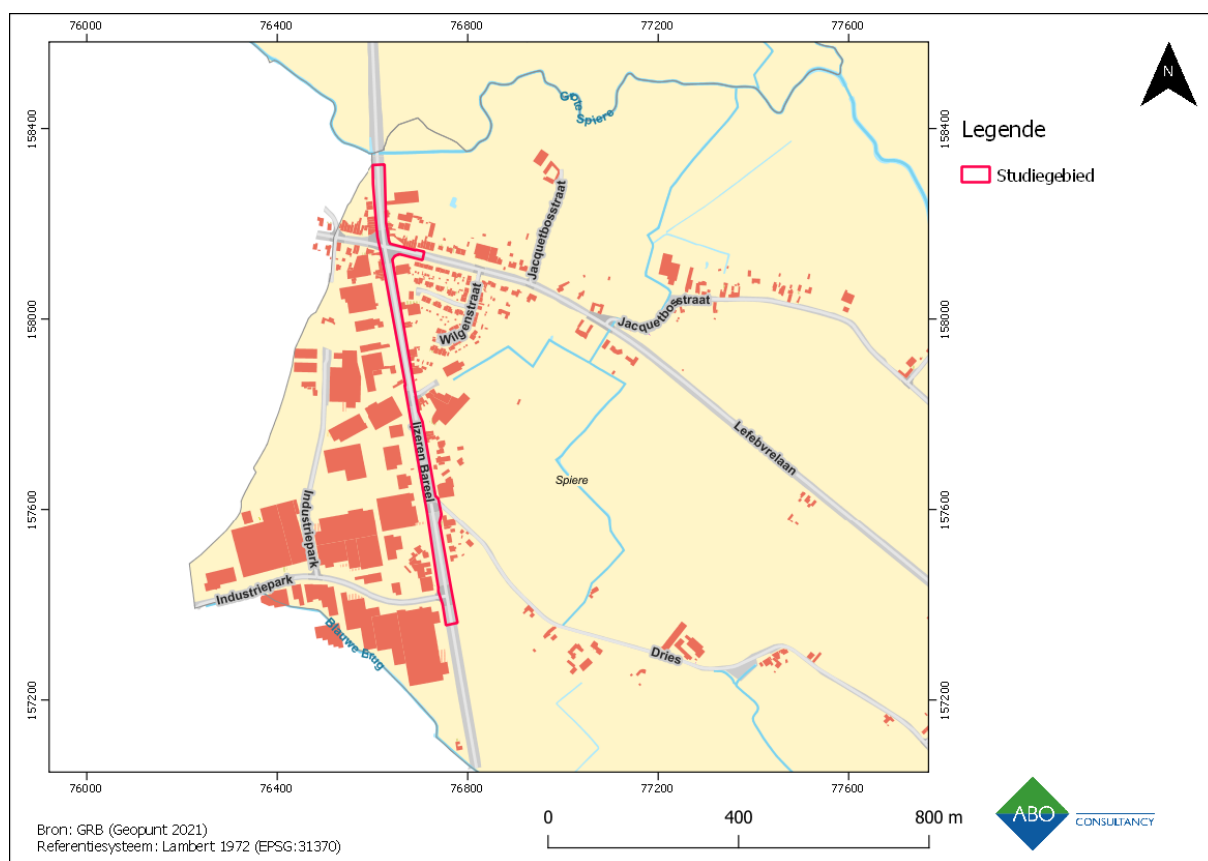
Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen voor de heraanleg van de riolering en het herstel van het wegdek.

Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de grens van 5.000m² (ca. 24.000m²) overschrijdt en de ingreep in de bodem de grens van 1.000m² (ca. 24.000m²) overschrijdt buiten een archeologische zone, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een omgevingsaanvraag, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van een bureauonderzoek.

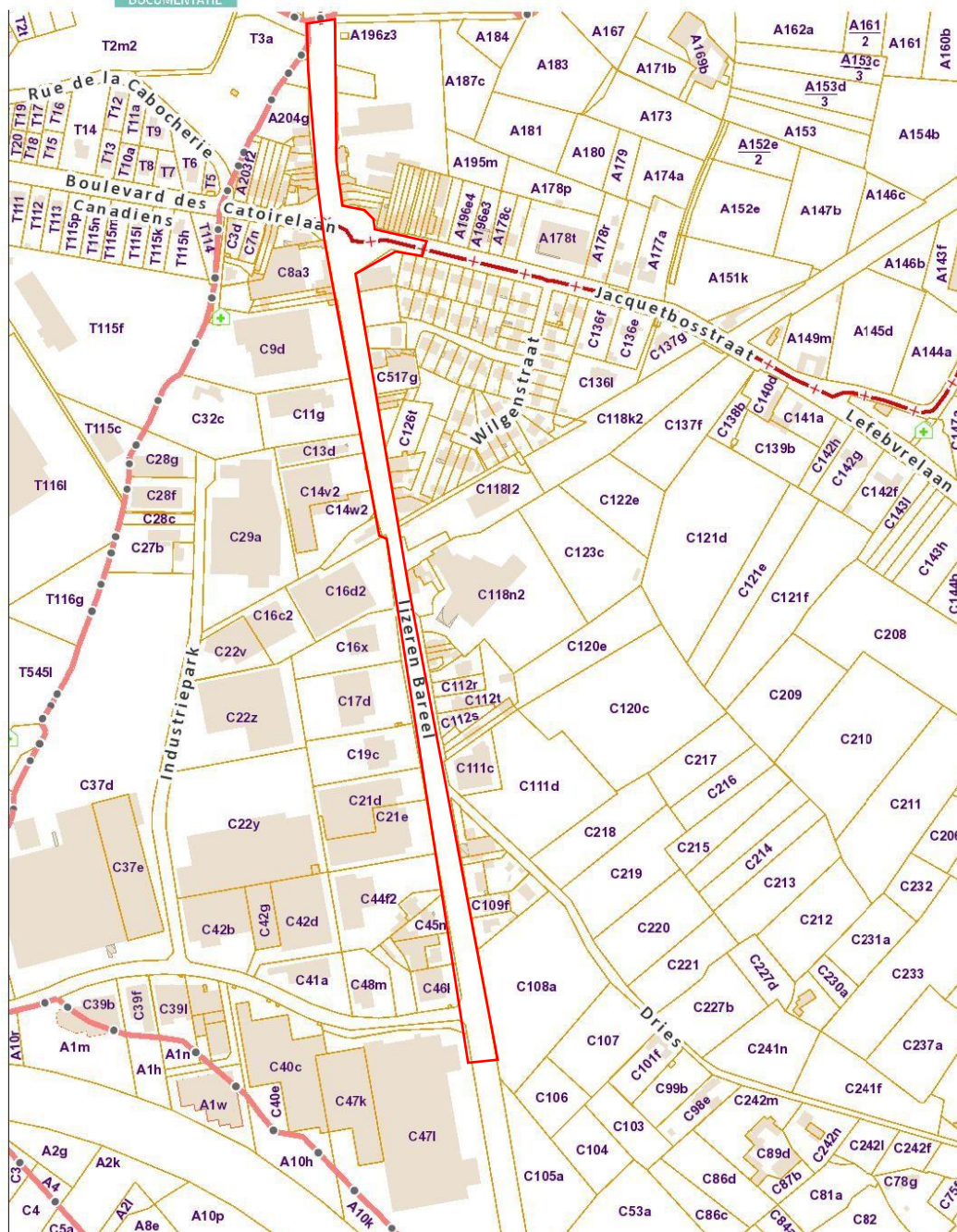
1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Het studiegebied omvat het openbaar domein langs de N50 (IJzeren Bareel) met een oostelijk gedeelte langs de N512 (Jacquetbosstraat). Het oostelijk gedeelte langs de Jacquetbosstraat loopt van IJzeren Bareel tot huisnummer 98. Het gedeelte langs de IJzeren Bareel loopt vanaf nummer 42 in het zuiden tot aan de rivier Grote Spiere in het noorden. Op ca. 120m ten oosten van het studiegebied bevindt zich de Spierebeek. Het studiegebied bevindt zich volledig op openbaar domein. Het dorp Spiere bevindt zich op ca. 1,5km ten zuidoosten van het studiegebied.

Figuur 1 geeft het studiegebied weer op de GRB basiskaart, terwijl figuur 2 de kadasterkaart voor het studiegebied toont.

Figuur 1: Het studiegebied aangeduid op de GRB basiskaart (Geopunt 2021)

De AAPD is de auteur van het kadastraal percelenplan en de producent van de databank waarin deze gegevens zijn opgenomen en geniet de intellectuele eigendomsrechten opgenomen in de Auteurswet en de Databankenwet. Vanaf 01/01/2018 worden de gebouwen op het kadastraal percelenplan geleidelijk vervangen door een dataset (= Bpn_Rebu oftewel Gebouwen(gewesten)) beheerd door de gewesten. De AAPD zal dan niet langer verantwoordelijk zijn voor de voorstelling van de gebouwen op het kadastraal percelenplan

Figuur 2: Het studiegebied aangeduid op de kadasterkaart (CadGis 2021)

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

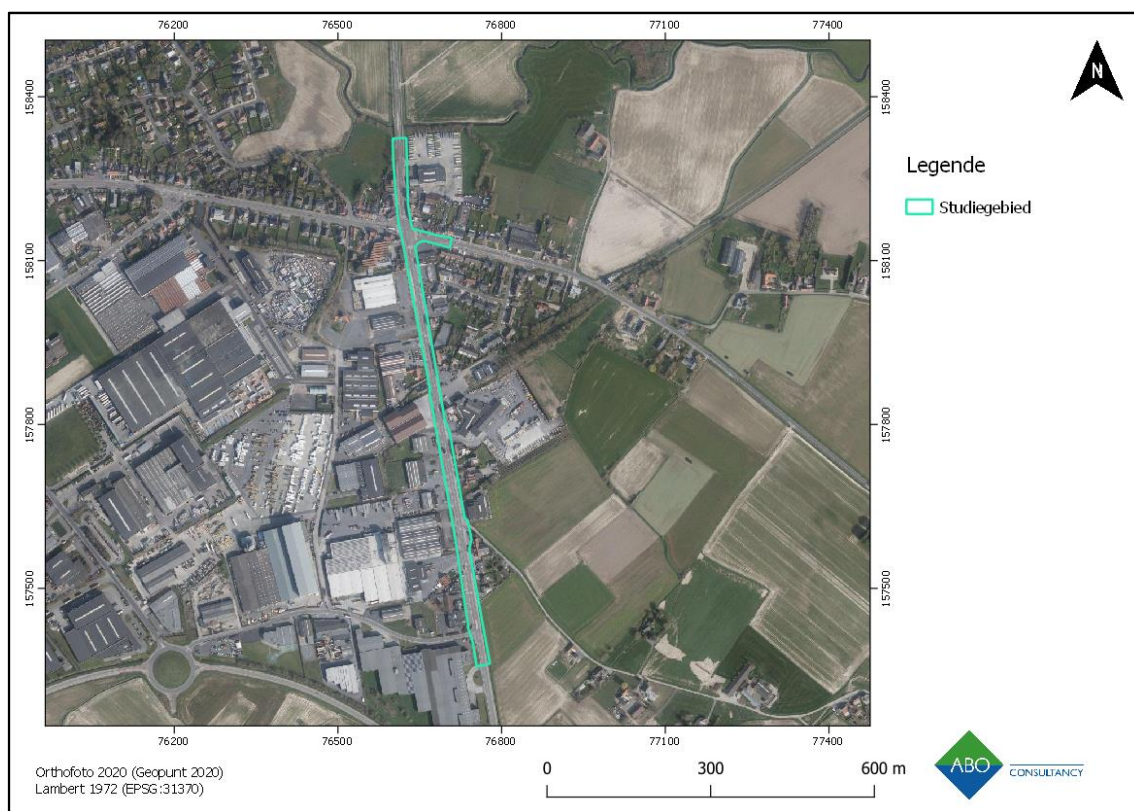
Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hst. 3). Hiervoor werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hst. 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Figuur 3: Orthofoto (meest recent) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)

Het studiegebied bestaat uit de weg 'IJzeren Bareel' met nog een oostelijke uitloper langsheen de Jacquetbosstraat. IJzeren Bareel is een tweebaansrijweg met een fietspad aan de oostelijke zijde. Na de kruising met de Jacquetboslaan wordt dit een fietspad aan beide zijden van de weg. De Jacquetbosstraat is eveneens een tweebaansrijweg met een fietspad aan de zuidelijke zijde. In het uiterste oosten van het studiegebied wordt dit een fietspad aan beide zijden van de weg.

De bestaande wegeis heeft een kofferdikte van ca. 50cm-mv. Er is nog geen riolering aanwezig, langsheen de randen bevinden zich wel nutsvoorzieningen.

Figuren 4 tot en met 6 geven een beeld van de huidige situatie binnen het studiegebied.

Figuur 4: Zicht op het studiegebied vanuit het zuiden (Google Maps 2021)

Figuur 5: IJzeren Bareel met aansluiting Jacquetbosstraat in het oosten (Google Maps 2021)

Figuur 6: Zicht op het studiegebied vanuit het noorden (Google Maps 2021)

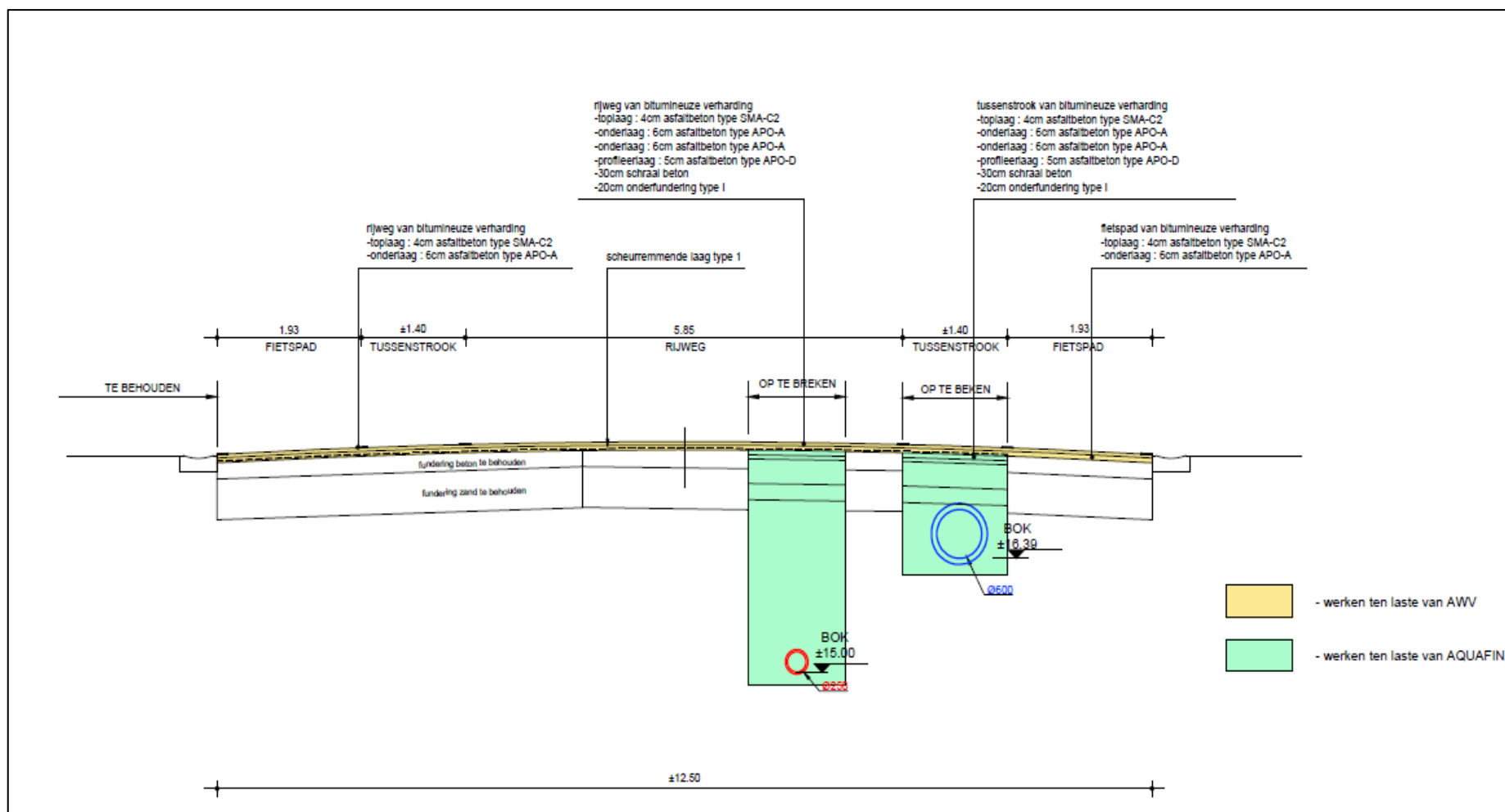
2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

In de toekomst zal een nieuw, gescheiden rioleringsstelsel worden aangelegd binnen het studiegebied. De nieuwe riolering komt op een diepte van maximaal 2m-mv. De sleuven voor de aanleg zullen maximaal ca. 1,40m breed zijn. Voor het overige wordt enkel de asfaltlaag van de weg opgebroken, de onderliggende beton- en zandfundering wordt behouden.

Vanaf het kruispunt tot aan de noordelijke grens van het studiegebied komt de riolering ongeveer in het midden van de rijweg. Voor het gedeelte ten zuiden van het kruispunt tot aan de zuidelijke grens van het studiegebied komt de riolering aan de oostelijke zijde van weg.

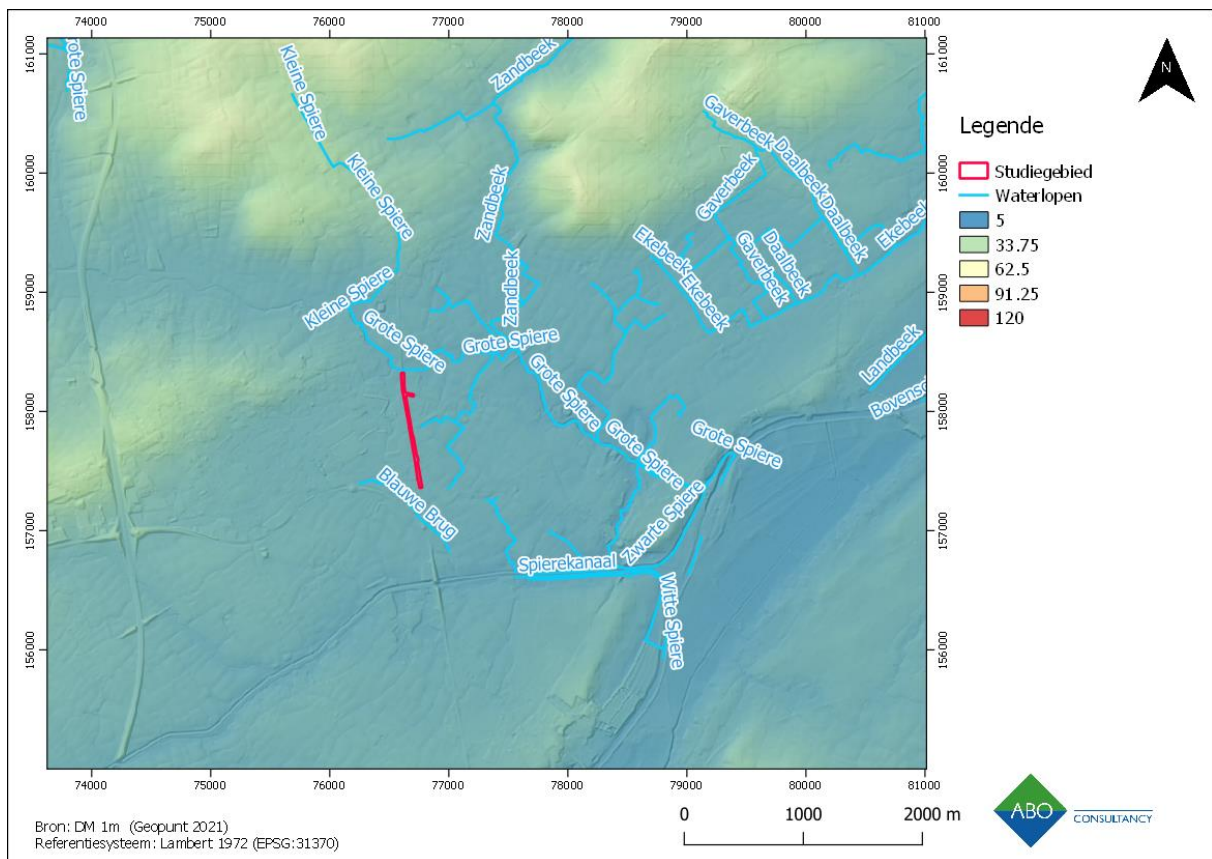
De rijweg zal volledig opnieuw aangelegd worden in beton met een kofferdiepte tot 61 cm-mv. Bij de rijweg wordt ook de aanleg van fietspaden voorzien.

Voor een betere leesbaarheid zullen de plannen apart aangeleverd worden.

Figuur 7: Typedwarsprofiel van de geplande werken (Initiatiefnemer 2021)

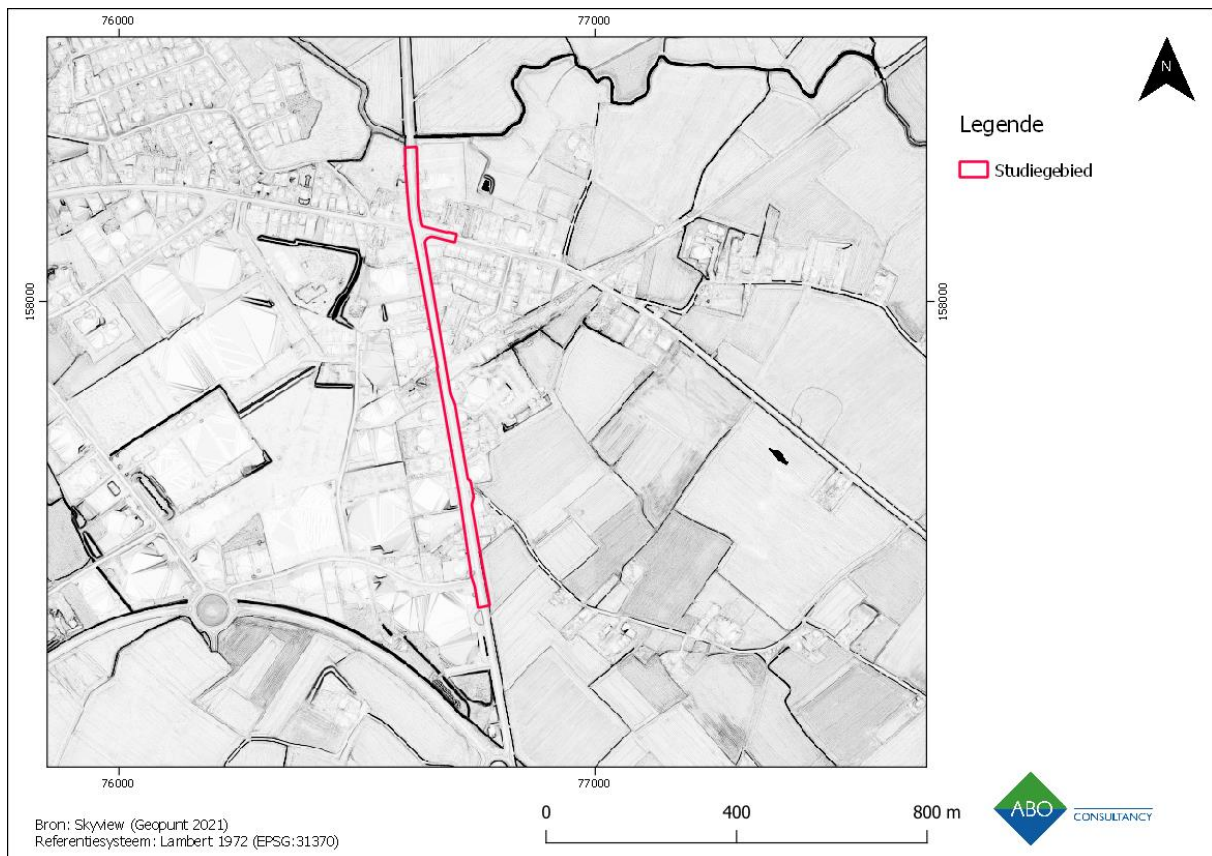
3.1.2 HOOGTEVERLOOP

Figuur 9: Het studiegebied aangeduid op de hoogtekaart (DTM 1m) (Geopunt 2021)

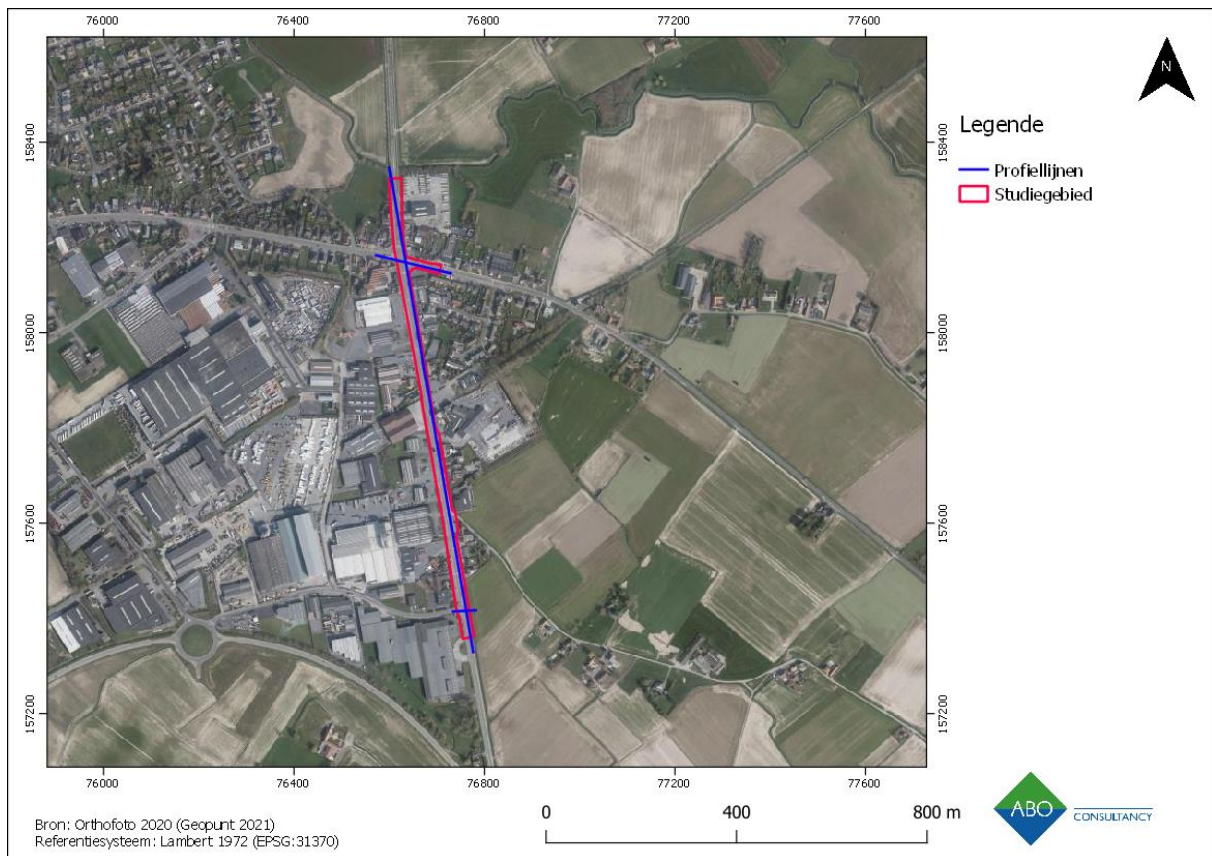
Het studiegebied (figuur 9) bevindt zich iets lager gelegen in het landschap, binnen de alluviale vlakte van de Grote Spiere. Meer naar het zuiden van het studiegebied wordt dit dan de rand van de alluviale vlakte. Ten noorden van het studiegebied is een deel van de heuvelkam tussen de Schelde- en Leievallei te zien.

Door de lagergelegen ligging is het studiegebied landschappelijk minder gunstig gesitueerd voor bewoning in vroegere periodes. Ook tijdens de steentijd zal de voorkeur uitgegaan zijn naar de wat hoger gelegen gronden ten noorden van het studiegebied.

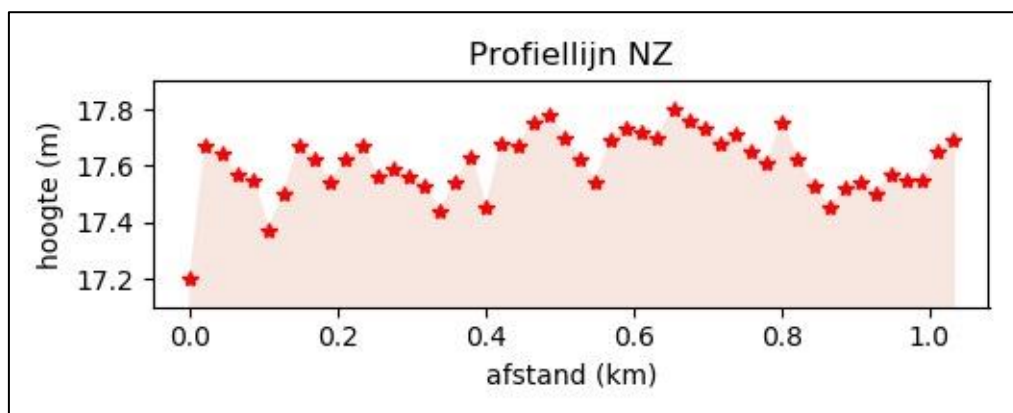

Figuur 10: Skyview (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)

Op de skyview (figuur 10) zien we duidelijk de Grote Spiere ten noorden van het studiegebied. Verder is er binnen het studiegebied weinig variatie in hoogte te zien.

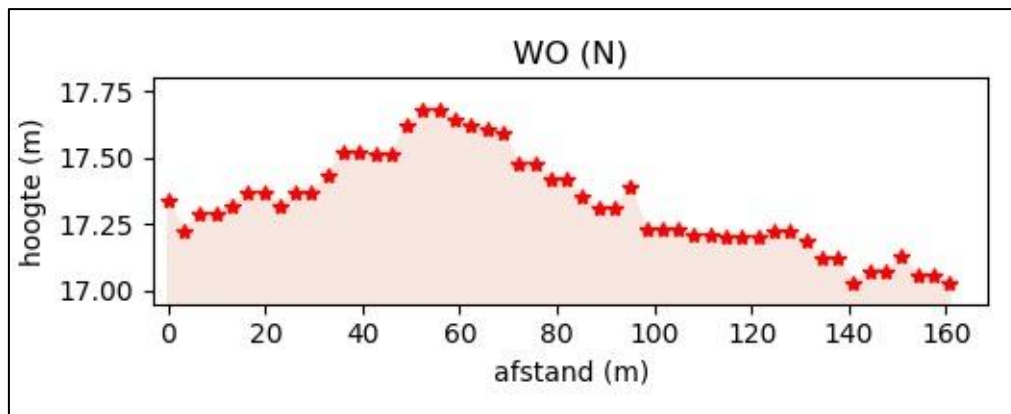

Figuur 11: Visuele weergave van de genomen hoogteprofielen bij het studiegebied (Geopunt 2021)

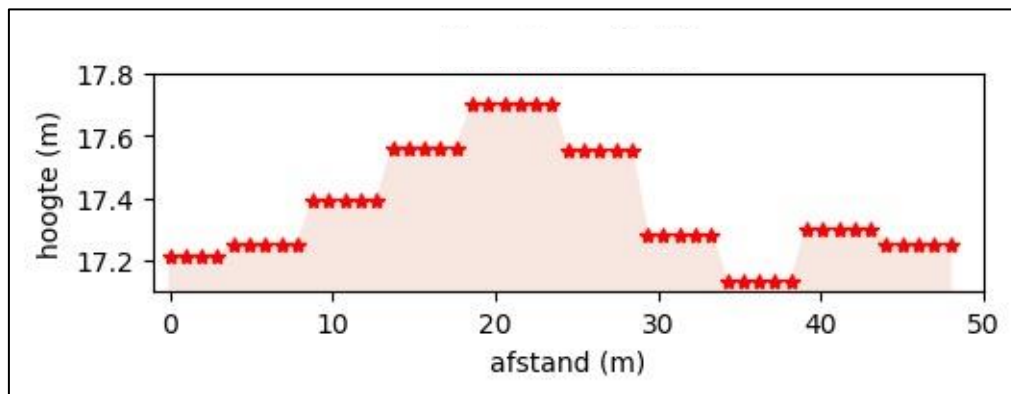
Figuur 12: Profiellijn noord-zuid (Geopunt 2021)

Op de profiellijn noord-zuid (figuur 12) is er over het algemeen vrij weinig variatie in hoogte te zien. Algemeen ligt het zuiden iets lager dan het noordelijke en middengedeelte. Het verschil tussen het hoogste en laagste punt bedraagt ca. 60cm.

Figuur 13: Profiellijn west-oost, noordzijde (Geopunt 2021)

Op de profiellijn west-oost (figuur 13), genomen aan het kruispunt met de Jacquetbosstraat merken we een daling op in oostelijke richting. Het verschil tussen het hoogste en laagste punt is klein, ca. 75cm.

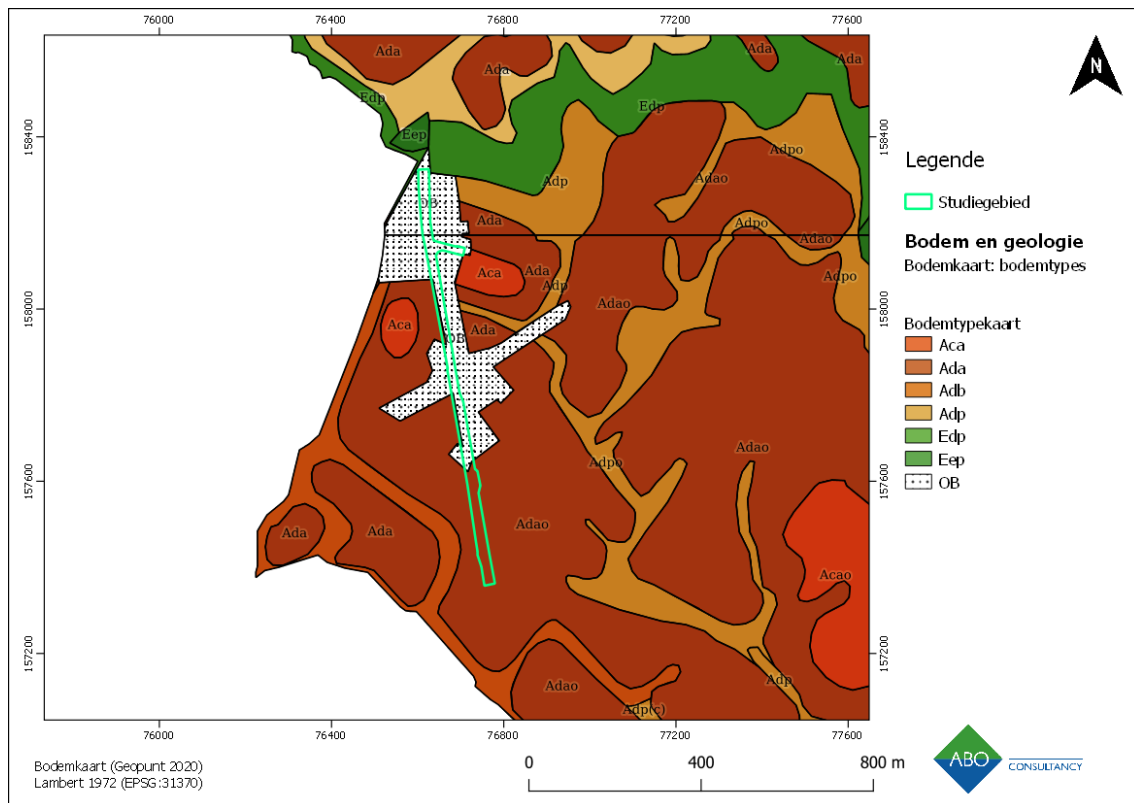

Figuur 14: Profiellijn west-oost, zuidzijde(Geopunt 2021)

Het tweede hoogteprofiel west-oost (figuur 14), genomen in het zuiden van het studiegebied, toont opnieuw een gering hoogteverschil van ca. 60cm. De trapsgewijze ligging van de punten duidt op nivellering.

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

3.2.1 BODEMKAART

Figuur 15: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)

Het noordelijke en middengedeelte van het studiegebied staat gekarteerd als bodemtype **OB**, een door menselijk ingrijpen gewijzigde bodem waarvoor geen bodemtype meer achterhaald kon worden. Het zuiden van het studiegebied staat gekarteerd als bodemtype **Ada**. Net ten noorden van het studiegebied bevinden zich bodemtypes **Eep** en **Edp**. Net ten oosten van het studiegebied bevindt zich bodemtype **Aca**.

Bodemtype **Ada** is een matig natte leembodem met textuur B-horizont. Deze bodem vertoont een bruinigrijze A-horizont, met daaronder een mogelijke E-horizont met een bleekbruine kleur. De B-horizont is bruin, het gaat hier om een Bt-horizont (klei-inspoelingshorizont). Deze bodems komen voor in gesloten terreindepressies met gebrekkige afwatering. Ze komen ook voor op lageregelegen hellingen. Dit bodemtype is over het algemeen te nat voor landbouwgrond.

Aca betreft een matig droge leembodem met textuur B-horizont. Dit bodemtype vertoont een gleyhorizont op matige diepte. Deze bodems komen voor op brede plateau's en zwakke hellingen. Het zijn gunstige landbouwgronden.

Bodemtype **Eep** is een sterk gleyige kleibodem zonder profiel. Het gaat om een natte grondwatergrond op alluviaal materiaal. De bovengrond is donker grijsbruin en sterk humeus. Deze rust op gelaagd kleilig materiaal. Op ca. 1m-mv begint de reductie.

Bodemtype **Edp** is een sterk gleyige kleibodem zonder profiel. Deze hydromorfe, alluviale gronden vertonen roestverschijnselen tussen 50 en 80cm-mv. Het bovendeck is meer kleihoudend dan de gelaagde, klei-zandige ondergrond. Gewoonlijk bezit de bovengrond een relatief hoog humusgehalte. De gronden zijn te nat in de winter, soms overstroomd. Deze bodems zijn uitstekend voor weiland.

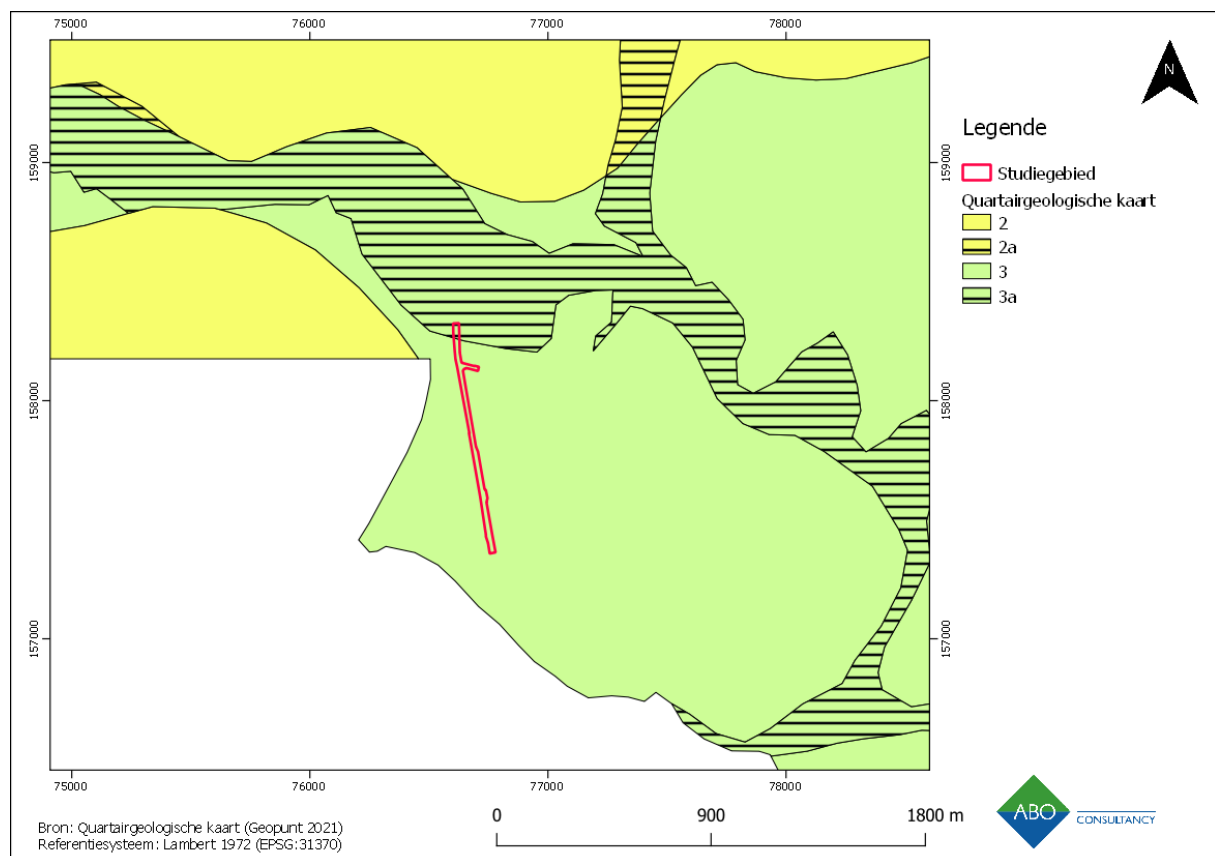
Bodemtypes **Eep** en **Edp** bevinden zich binnen de alluviale vlakte van de Grote Spiere. Ten zuiden hiervan, aan de rand van de alluviale vlakte komen iets hoger gelegen leembodems voor, waaronder bodemtype **Ada**, waaruit het zuiden van het studiegebied bestaat.

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

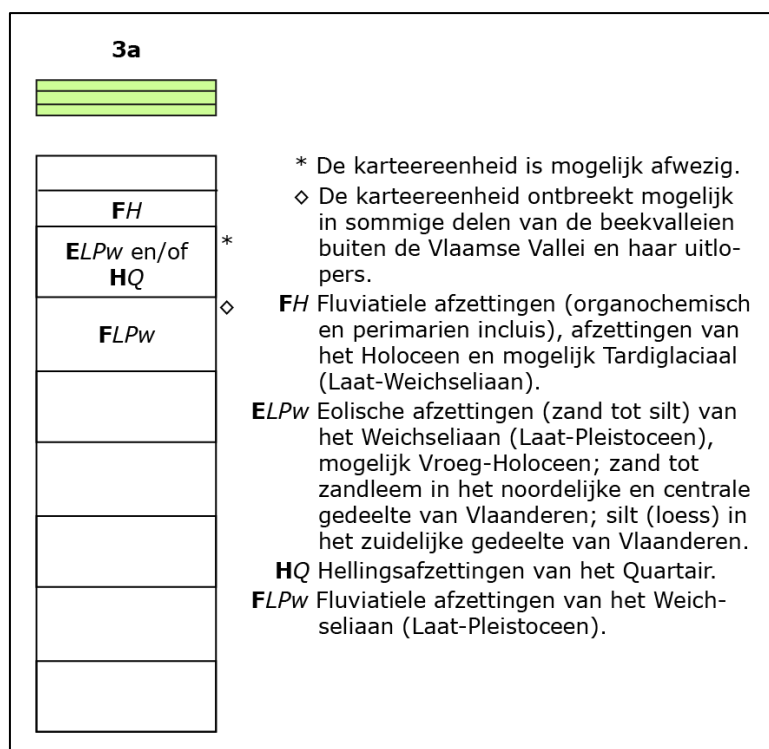
De Quartairgeologische sequentie type 3a (figuur 16) komt voor in het uiterste noorden van het studiegebied en bestaat uit een laag fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan met daarboven een laag eolische afzettingen (zandig tot siltig) uit het Weichseliaan en mogelijk Vroeg-Holoceen. In combinatie met deze laag kunnen ook hellingsafzettingen uit het Quartair voorkomen. Daarboven bevindt zich nog een laag met fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (holoceen en tardiglaciaal).

Type 3 wordt aangetroffen in de rest van het studiegebied. Het gaat hier om een laag fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan met daarboven een laag eolische afzettingen (zandig tot siltig) uit het Weichseliaan en mogelijk Vroeg-Holoceen. In combinatie met deze laag kunnen ook hellingsafzettingen uit het Quartair voorkomen.

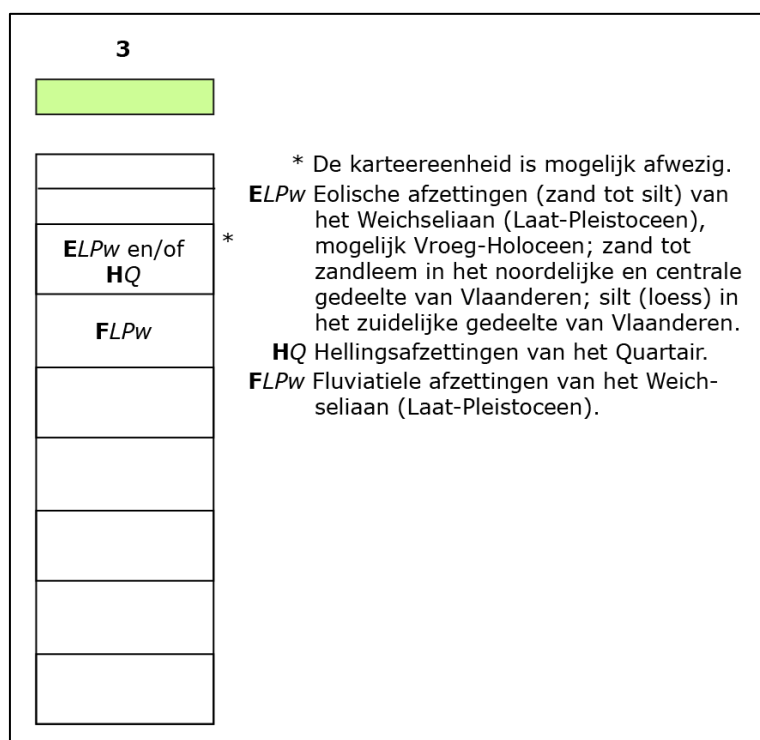
De Quartairgeologische kaart ter hoogte van het studiegebied duidt mooi de landschappelijke ligging aan. Ten noorden van het studiegebied bevindt zich binnen de alluviale vlakte van de Grote Spiere terwijl het studiegebied zich iets hoger binnen de eolische afzettingen net aan de rand van deze alluviale vlakte bevindt.

Figuur 16: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)

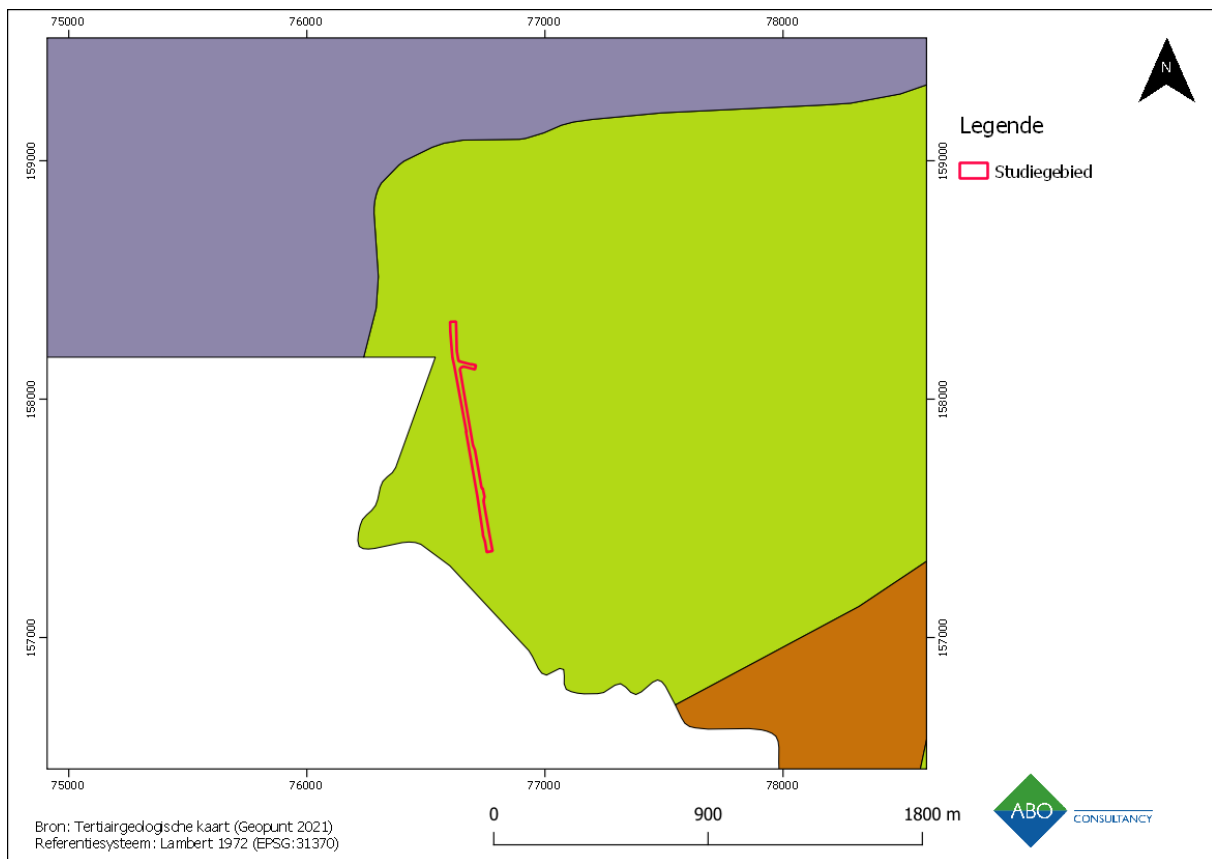

Figuur 17: Quartairgeologische sequentie in het westen van het studiegebied (Geopunt 2021)

Figuur 18: Quartairgeologische sequentie in het oosten van het studiegebied (Geopunt 2021)

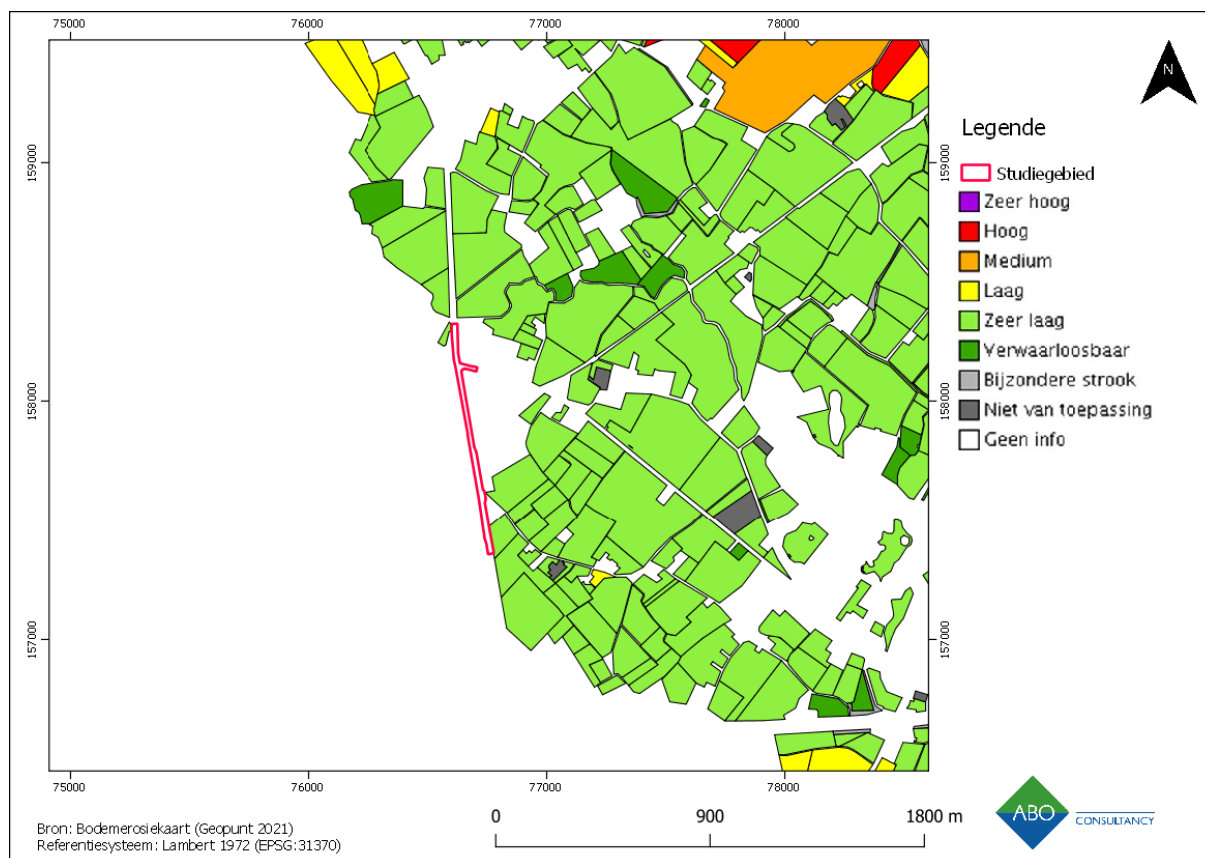
3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

Figuur 19: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)

Het studiegebied (figuur 19) maakt deel uit van de Formatie van Kortrijk en is verder onderverdeeld als lid van Mont Héribu. Het gaat hier om groengrijze klei. Deze is zandhoudend en silthoudend met soms graafsporen. Onderaan bevindt zich zand. De formatie is over het algemeen kleihoudend met lenzen zuiver zand.

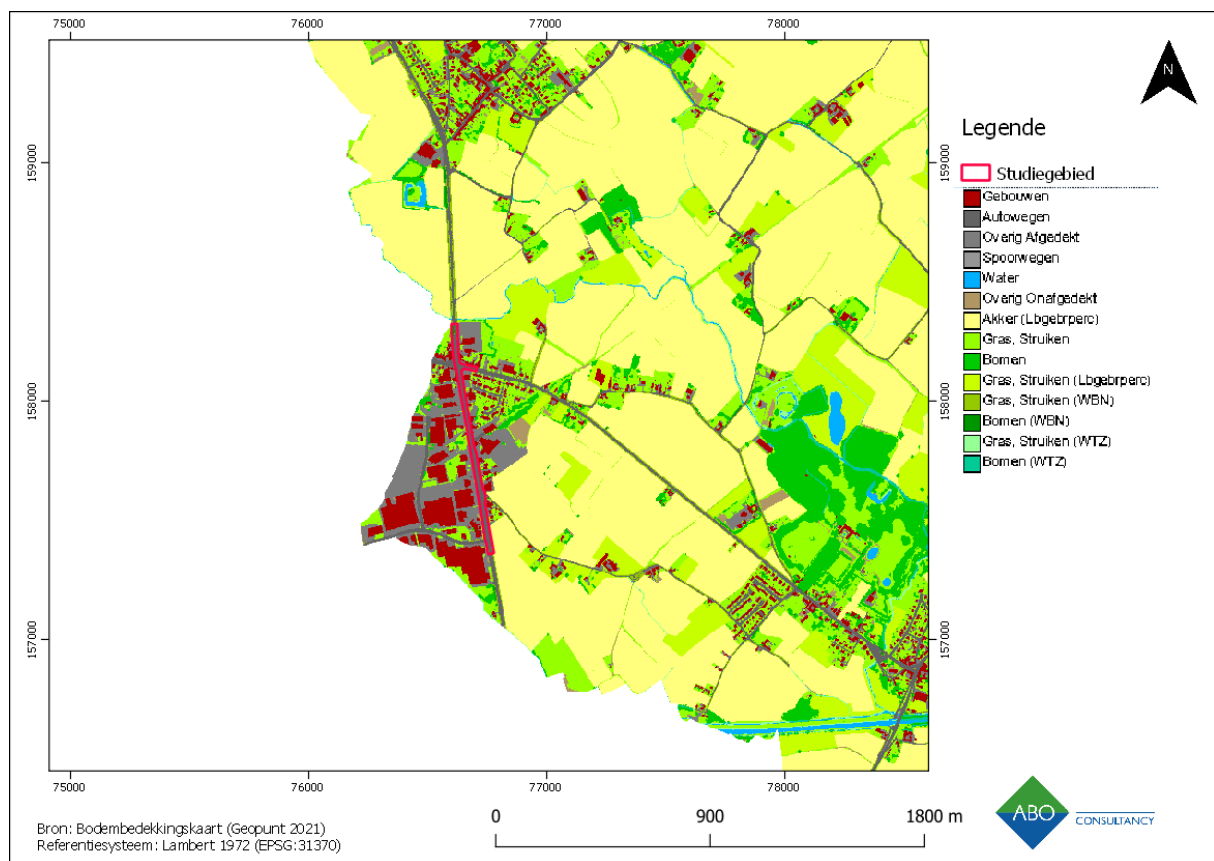
3.2.4 BODEMEROSIEKAART

Figuur 20: Het studiegebied aangeduid op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt 2021)

Binnen het studiegebied en de ruime omgeving is er geen informatie over de potentiële bodemerosie beschikbaar. Gezien de bodemerosie in de omgeving als 'zeer laag' aangeduid staat en het studiegebied bovendien volledig verhard is, is de kans op erosie klein.

3.2.5 BODEMBEDEKKINGSKAART

Figuur 21: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)

Op de bodembedekkingskaart (figuur 21) zien we dat het studiegebied volledig aangeduid staat als een verharde zone. Nabij het studiegebied zijn industriegebouwen en (langsheen de oostelijke uitloper) woningen te zien. Ten oosten en noorden van het studiegebied is een grote landbouwzone aangeduid. Meteen ten noorden van het studiegebied is de Grote Spiere te zien.

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris archeologische zone	Buiten archeologische zone
Landschapsatlas	Relevant, cf. 4.1
Inventaris bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.1
Beschermde monumenten	Relevant, cf. 4.1
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Relevant, cf. 4.1
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.2
Archeologienota's waarvan akte genomen is	Relevant, cf. 4.3
Inventaris historische stadskern	Buiten historische stadskern
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Buiten GGA
Wereldoorlog relictten	Relevant, cf. 4.1 en 4.5
Andere historisch/ archeologische relictten	Geen relictten in de buurt (< 1km)
Cartografische bronnen	
Fricxkaart (ca. 1712)	Geraadpleegd maar niet relevant.
Villaretkaart (ca. 1745-1748)	Relevant, cf. 4.1.5
Ferrariskaart (ca. 1770-1778)	Relevant, cf. 4.1.5
Atlas der Buurtwegen (ca. 1840)	Relevant, cf. 4.1.6
Vandermaelenkaart (1846- 1854)	
Popp kaarten (1842-1879)	
Orthofoto's (1952-2017)	

Tabel 1: Tabel met geraadpleegde bronnen

4.1 GESCHIEDKUNDIGE SITUERING

4.1.1 SPIERE-HELKIJN

Spiere-Helkijn is een fusiegemeente gelegen op de taalgrens met faciliteiten voor de Franstalige minderheid in het zuiden van de provincie West-Vlaanderen.

Het studiegebied bevindt zich aan de rand van de gemeente, op ca. 1,5km ten noordwesten van de dorpskern.

In het zuidoosten van Spiere werd in 1977 een nederzetting uit de Michelsbergcultuur ontdekt van ca. 5ha groot. Bij verdere opgraving in 1993 worden kuilen en grachten en een deel van de palissade die het dorp beschermde ontdekt. De site staat bekend als 'De Hel' en werd intussen beschermd. Ten noordoosten van de Sint-Amanduskerk werden tijdens de jaren '70 en '80 Romeinse resten aangetroffen, waaronder twee ovens.

Spiere wordt in de geschreven bronnen voor de eerste maal genoemd in 1105. Over het middeleeuwse Spiere is weinig gekend.

Tijdens het ancien régime behoort Spiere deels tot het Doornikse graafschap en deels tot het graafschap Vlaanderen. Spiere bestond uit verschillende heerlijkheden die tot in de 16de eeuw aan één heer toebehoorden. De twee belangrijkste heerlijkheden heetten 'Opperhof van Spiere' en 'Nederhof van Spiere'. Twee andere heetten 'Ter Kieze' en 'Ingelgem'. De kern van de heerlijkheid van het Nederhof is gelegen aan de huidige Jacquetbosstraat. Een gedeelte van deze straat is opgenomen binnen het studiegebied). Het Opperhof van Spiere was in feite de eigenlijke dorpsheerlijkheid. In 1576 zijn beide in eigendom van de familie de Gruuthuuse. Eind 16de eeuw worden beide heerlijkheden verkocht. Het Nederhof wordt met zekerheid verkocht aan ridder Maximiliaan van Ognies, heer van Beurepaire. Gezien hij heer van Spiere genoemd wordt kocht hij vermoedelijk ook het Opperhof. In de 17de eeuw is het opperhof in bezit van Nikolaas du Chastel, heer van Howardie.

Tijdens de 18de eeuw zijn beide heerlijkheden in handen van de familie Delfosse.

Wanneer de hertog van Bourgondië, Filips de Goede (1396-1467) een zoutbelasting wil heffen, breekt in Vlaanderen een hevige opstand uit. In 1452 neemt een opstandige groep Gentenaren bezit van het kasteel van Helkijn. De graaf van Estempuis stuurt troepen om het kasteel opnieuw te veroveren. Tijdens de gevechten kunnen 200 opstandelingen ontsnappen en verschuilen zich in de dorpskerk van Spiere. De graaf geeft het bevel om de kerk in brand te steken, waarna alle opstandelingen worden vermoord. In 1524, gedateerd via een datumsteen in de toren, wordt in elk geval een nieuwe kerk gebouwd op een vermoedelijk kunstmatig opgeworpen heuvel.

Tijdens de 16de eeuw wordt de streek getroffen door een verzwakte economische toestand en godsdiensttroebelen. Op 9 augustus 1566 breekt in Krombeke de beeldenstorm uit. Tijdens deze godsdiensttroebelen wordt ook de kerk van Spiere zwaar beschadigd. Het kerkinterieur wordt volledig vernield en vervangen. In 1619 worden de nieuwe altaren ingewijd.

In 1635 verklaart Frankrijk de oorlog aan Spanje (1635-1677). De oorlog wordt eerst uitgevochten in Picardië en Artesië, maar vanaf 1644 in Vlaanderen. Tijdens deze oorlog wordt de kerk opnieuw herhaaldelijk geplunderd door Franse troepen. Ook het neerhof van het kasteel wordt in brand gestoken.

Na het verdrag van Nijmegen (1678) wordt een verdedigingslinie aangelegd ter beveiliging van de kasselrij van Rijsel. Er komen onder meer 30 schansen tot stand tussen Menen en Spiere. Deze linie, de z.g. "Spiere-linie", is voorzien van een gracht en een aarden wal.

Tijdens de negenjarige oorlog (1688-1697) wordt in de buurt van Avelgem gevochten. De hertog van Marlborough had zijn kamp opgetrokken in het nabijgelegen Helkijn, terwijl Spiere net in de Franse verdedigingslijn lag, de z.g. Franse Spiere-linie. Omwille van haar strategische ligging, aan de voet van de vlakte van Spiere, was Spiere vaak de inzet van felle gevechten. Door de oorlog daalde de bevolking drastisch en verschillende huizen werden vernield. Slechts 16% van het grondgebied van Spiere-Vlaanderen was bezaaid. In 1689 doorbreken Spaanse troepen de linie bij verrassing. De linie wordt door de Fransen opgeheven en in 1695 vervangen door een kortere, tussen Kortrijk en Helkijn. Het bisschoppelijk paleis (Helkijn) wordt het hoofdkwartier van een legerkorps onder leiding van d'Artagnan.

In juli 1693 wordt zware schade toegebracht aan het dorp door het leger van de hertog van Wurtemberg. In 1696 worden nog eens een 40-tal woningen platgebrand, waaronder het huis van de heer van Spiere. In 1697 komt een voorlopig einde aan de oorlog door de vrede van Rijswijk.

Tijdens de Spaanse Successieoorlog worden nieuwe plannen van de Fransen, om de verdedigingslinie tussen Kortrijk en Helkijn te versterken, verijdeld door de komst van de hertog van Marlborough die zijn intrek nam in het kasteel van Helkijn. Van daaruit veroverde hij Menen en Rijsel. Hierop moesten de Franse legers zich terugtrekken uit de kasselrijen van Kortrijk en Oudenaarde en het Doornikse. Deze veldtocht eindigt in 1713 met de Vrede van Utrecht.

Ca. 1750 wordt het kasteel van Spiere aan de Jacquetbosstraat gebouwd, in opdracht van Bruno Delfosse. Ten noordwesten van het kasteelpark bevindt zich de 18de-eeuwse kasteelhoeve. Achter deze kasteelhoeve bevinden zich de resten van een feodale mote met als bijnaam 'La Cave aux Diables'. De mote zou teruggaan tot de 12de eeuw. Later zou de vesting zijn uitgebouwd tot een versterkte burcht van de heren van Spiere. De burcht werd echter vernield in 1477 door de Fransen tijdens de oorlog met Maria van Bourgondië. Onder de mote is wel nog een kelder in Doornikse kalksteen bewaard.

In de 18de eeuw verkeert de kerk in een erg vervallen toestand. In 1754 wordt de kerk, met uitzondering van de toren afgebroken en volledig herbouwd. Ook het meubilair wordt volledig vervangen. In het tiende jaar van de republiek bevindt de kerk zich echter alweer in een vervallen toestand. In 1890 wordt de kerk opnieuw afgebroken. De toren, die dateert uit 1524, wordt behouden. Een jaar later wordt de kerk, onder leiding van de Kortrijkse architect J. Carette, heropgebouwd. Het ontwerp zou van J.B. Bethune zijn. De parochie wordt ook voorzien van een nieuwe neogotische pastorie en parochiezaaltje. Een groot deel van de kosten wordt gedragen door baron del Fosse d'Espierres.

Op 23-25 maart 1793 beslist men in Frankrijk bij decreet van de Nationale Conventie in Parijs dat Spiere, Helkijn, Sint-Denijs, Moen en Bossuit samen met nog 60 andere gemeentes worden ingelijfd bij Frankrijk.

In 1839 wordt het Spierekanaal gegraven, in de vallei van de sterk meanderende Zwarte Spierebeek. Het kanaal is 8,4 kilometer lang en verbindt de Schelde met de Deule en is bedoeld om steenkool van Mons naar het noorden van Frankrijk te transporteren. Op 10 december 1843 wordt het kanaal opengesteld. In die periode wordt echter ook in Noord-Frankrijk steenkool ontdekt waardoor het kanaal al gauw een deel van zijn economische functie verliest. In 1949 wordt het kanaal overgenomen door de Belgische Staat. Wanneer enkele fabrieken in de tweede helft van de 20ste eeuw hun deuren

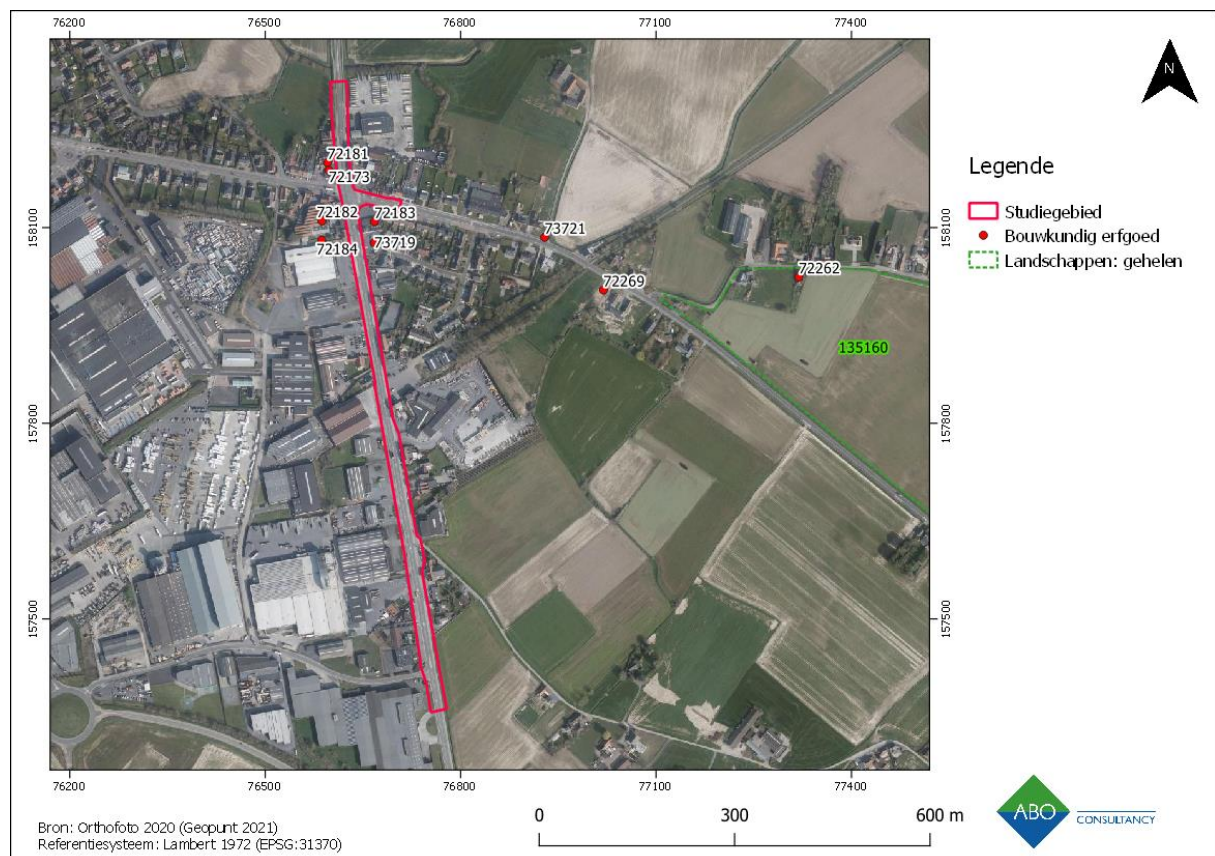
sluiten, vermindert de scheepvaart op het kanaal. Op 5 juli 1985 vaart de laatste boot op het kanaal. Daarna worden enkele sluizen vastgebetonneerd waardoor er geen scheepvaart meer mogelijk is. Nu wordt het kanaal bezocht door toeristen en wandelaars.

In 1877 wordt door het bestuur van de Belgische Spoorwegen beslist om een spoorlijn tussen Avelgem-Herseaux aan te leggen. Drie jaar later wordt de 15,3 km lange spoorlijn nr. 85 geopend. Ze wordt voornamelijk gebruikt door grensarbeiders die in Noord-Frankrijk werken. Het station van Spiere wordt gebouwd in 1881. In 1959 werd de lijn afgeschaft en sluit het station.

Op 4 november 1918 brandt de kerk van Spiere volledig uit. Enkel de buitenmuren bleven behouden. De kerk wordt volledig gerestaureerd tussen 1920 en 1925 volgens de plannen van Carette van 1891.

Ten noordwesten van de dorpskern aan het belangrijke knooppunt van Kortrijk-Doornik en Oudenaarde-Moeskroen ontwikkelt zich in de 19de eeuw een industriegebied cf. de aanwezigheid van het station en "La barière de fer". In 1991 worden de nabijgelegen gronden aan de IJzeren Bareel ingericht als industrieterrein. Tevens in de 19de eeuw, toenemende bebouwing aan de Jacquetbosstraat. Het is in dit gebied dat zich het studiegebied bevindt.

4.2 BOUWKUNDIG EN LANDSCHAPPELIJK ERFGOED

Figuur 22: Bouwkundig en landschappelijk erfgoed rondom het studiegebied (ABO nv 2021)

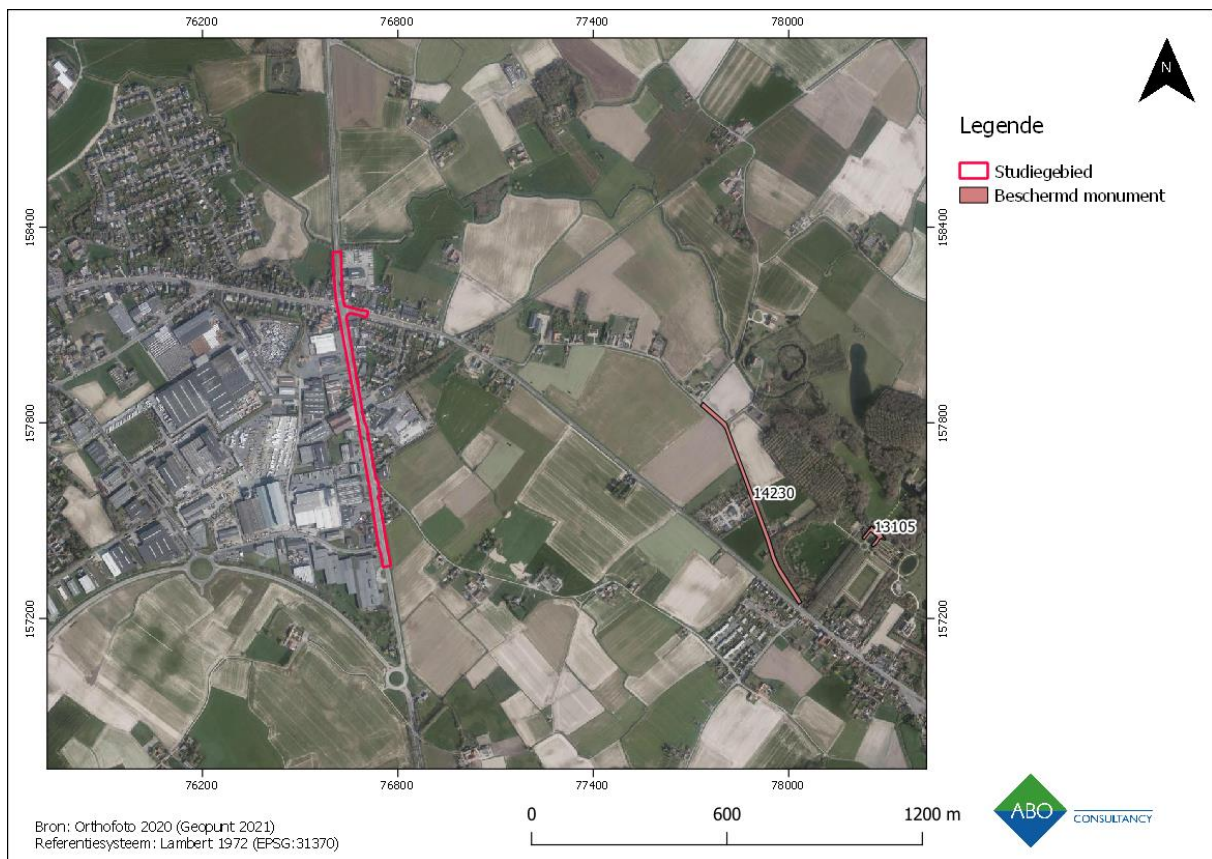
Het bouwkundig erfgoed uit de omgeving dateert voornamelijk uit de 19de eeuw of later. Gezien dit niet binnen het kader van deze bureaustudie valt zullen deze niet verder besproken worden. Wel worden deze voor de volledigheid hieronder opgelijst. ID 72269 betreft een historische hoeve met 18de-eeuws uitzicht. Op de Atlas der Buurtwegen is een gesloten hoeve te zien. Heden is de zuidvleugel afgebroken en heeft de hoeve een U-vorm. Het gaat om lage verankerde baksteenbouw onder

zadeldaken, gegroepeerd rondom een deels gekasseid erf. Ten westen bevindt zich een boerenhuis met witgekaleide erfgevel, ten westen een schuur en ten noorden een stalvleugel met poortdoorgang.

Het kasteeldomein van Spiere (ID 135160) betreft de site van het 18de-eeuwse kasteel en de motte uit feodale tijden. Beide staan waarschijnlijk in verband met de Franse verdedigingslinie uit de Negenjarige Oorlog (1688-1697) waarbij de Grote Spiere een natuurlijke verdediging was. Het kasteel heeft een symmetrische opbouw, namelijk drie gebouwen geschikt in een U-vorm. Centraal staat het hoofdgebouw met aan weerszijden van het plein dienstgebouwen. Aan de westelijke zijde staat er nog een lager dienstgebouw en een hondenkennel bij de boomgaard, aan de oostelijke zijde bevindt zich een ommuurde moestuin. Een monumentale dreef met meerdere bomenrijen en halverwege een kapelletje vormt de toegang tot het kasteel. Het kasteel is omsloten door een park in landschappelijke stijl met recentere toevoegingen. Een vista op het achterliggende heuvelende landschap is bewaard. Aan de achterzijde van het kasteel ligt een U-vormige vijver met kapelletje. Het kasteelpark strekt zich uit langs de Grote Spierebeek in noordoost-zuidwestelijke richting. Ten noordwesten van het park ligt een feodale motteheuvel, de zogenaamde 'Mote' of 'La Cave aux Diables' en een naastgelegen neerhof waarop enkel een boerenwoning is bewaard. Het opperhof is nog herkenbaar aan de ophoging en aan een gedeeltelijk bewaarde walgracht (deels verland). Een kelderruïne getuigt van de voormalige bebouwing op het opperhof die minstens teruggaat tot de 12de eeuw. Rond het kasteelpark liggen akker- en weilanden met een open karakter wat het zicht naar en vanuit het kasteel vrijwaart. In de weilanden ten noordoosten van het kasteel staan restanten van knotbomenrijen. De andere grote en kleine hoeves in de ankerplaats zijn gaaf (Agentschap Onroerend Erfgoed 2021).

ID	Omschrijving	Datering
72173	Herberg	Interbellum
72181	Dorpswoning	Interbellum
72182	Rubberfabriek Le Gommage Anglais	Interbellum
72183	Burgerhuis	Interbellum
72184	Burgerwoning	Interbellum
72262	Boerenarbeidershuisje	Vóór WOI
72269	Historische hoeve	18 ^{de} eeuw
73719	Hoeve	Interbellum
73721	Wegkapelletje	19 ^{de} eeuw
135160	Kasteeldomein van Spiere en omgeving	18 ^{de} eeuw

4.3 BESCHERMDE MONUMENTEN

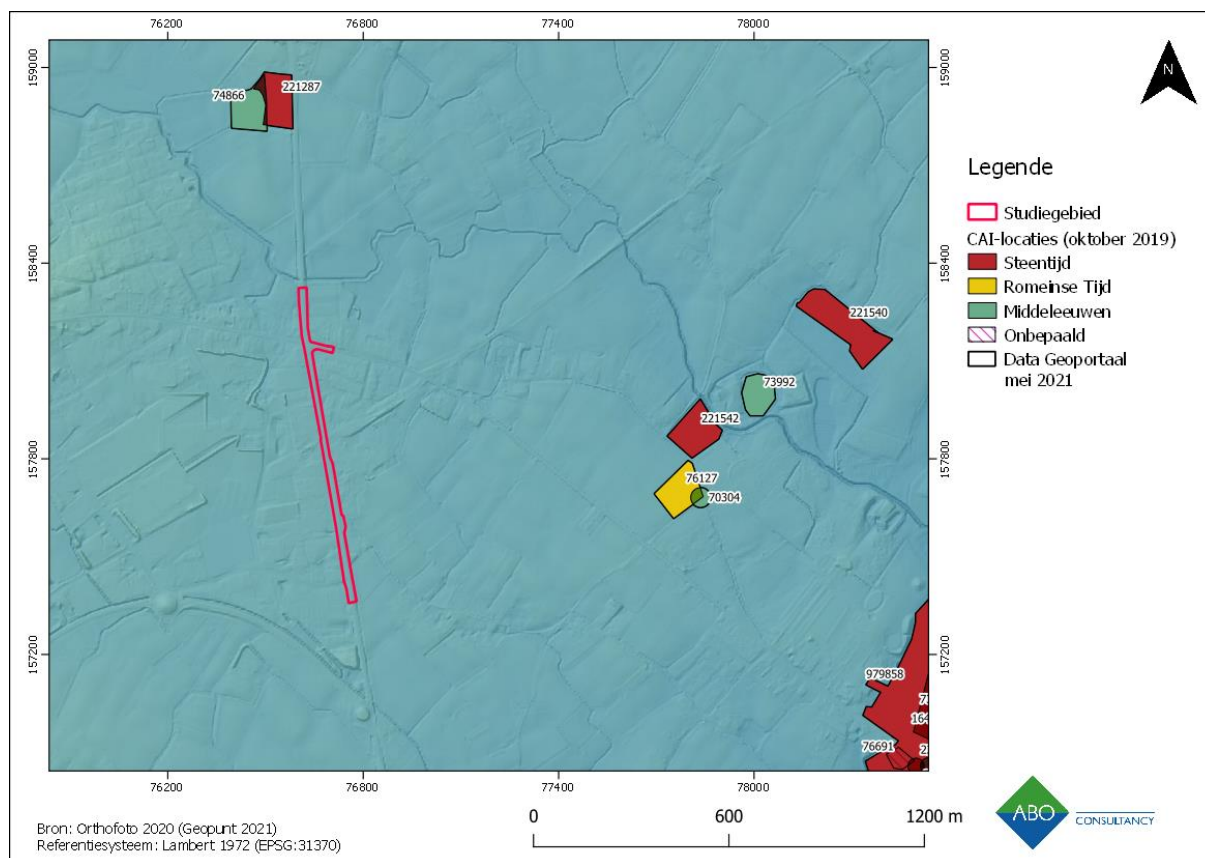

Figuur 23: Beschermd monumenten in de omgeving van het studiegebied (ABO nv 2021)

ID 14230 betreft een kasseiweg uit de 2de helft van de 19de eeuw. De weg werd beschermd omwille van de artistieke, historische en wetenschappelijke waarde. Het betreft een oude handelsweg tussen Spiere en Dottenijs. Door de aanleg van de parallelle steenweg begin 20ste eeuw is de functie vervallen. De kasseiweg is nog gaaf bewaard.

ID 13105 is het 18de-eeuwse kasteel van Spiere. Het werd beschermd omwille van de historische en artistieke waarde. Voor een beschrijving zie hst. 4.5, ID 135160.

4.4 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS

Figuur 24: CAI-meldingen op het DTM met afbakening onderzoeksgebied (ABO nv 2021)

In de omgeving van het studiegebied bevinden zich 7 meldingen in de CAI. Deze zijn terug te vinden op de inventaris onroerend erfgoed: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten>.

Tabel 2:

ID	Omschrijving	Datering
70304	Molen van het hof van Spiere (erfgoedonderzoek)	Nieuwe tijd
73992	Motte van Spiere (erfgoedonderzoek)	Volle middeleeuwen
74866	Grafelijk kasteel (erfgoedonderzoek en veldkartering)	Late middeleeuwen
76127	Archeologisch vooronderzoek en veldkartering (nabij ID 70304)	Steentijd, Romeinse tijd, late middeleeuwen
221287	Veldkartering	Steentijd, late middeleeuwen, nieuwe tijd
221540	Veldkartering	Steentijd, Romeinse tijd, Late middeleeuwen
221542	Veldkartering	Steentijd, middeleeuwen

Overzichtstabel van de CAI-meldingen in de directe omgeving (Centraal Archeologische Inventaris 2021)

ID 70304

Deze melding betreft de molen van Spiere. Het gaat om een voormalige motte, eerst aangeduid als 'fort' en later als 'molen'. Het gaat om een staakmolen. De behouden funderingen zijn waarschijnlijk van de 15de-eeuwse molen. De molen werd afgebroken tot ca. 1930 en na WOII werd het perceel genivelleerd. De molen stond langsheen de Jacquetbosstraat, halfweg tussen het hof en het kasteel.

ID 73992

De motte van Spiere is een uitzonderlijk gaaf bewaarde motte gelegen achter de voormalige kasteelhoeve, in het centrum van het Nederhof van Spiere. In de volksmond gekend als 'La cave aux diables'. Later zou de motte uitgebouwd zijn tot een versterkte burcht van de heren van Spiere. Het ging allicht om de hoofdplaats van een kleinere heerlijkheid. De motte werd opgenomen in het kasteelpark van het 18de-eeuwse kasteel. De motte van Spiere ligt verscholen en is daardoor niet toegankelijk of zichtbaar van op openbaar terrein. De configuratie van een aaneengesloten opper- en neerhof maakt duidelijk dat de castrale motte van Spiere een schoolvoorbeeld is die uit de hoogtijdagen van de mottebouw stamt.

Het opperhof bestaat uit een kunstmatig opgeworpen heuvel met een circulair grondplan. Deze heuvel is zowat 4 m hoog en heeft een basisdiameter van 40 tot 50 m. De circulaire gracht die het geheel omgeeft is 10 tot 15 m breed. Op het opperhof bevinden zich de restanten van een onderkelderd gebouw dat is opgetrokken in Doornikse kalksteen en wellicht opklimt tot de 12de of de 13de eeuw.

ID 74866

Op deze locatie bevond zich het grafelijk kasteel van de heren van Kooigem. De omgrachting is grotendeels bewaard maar de gebouwen zijn verdwenen. Bij veldkartering werd aardewerk en bouw materiaal aangetroffen met een datering tussen de 13de en 18de eeuw.

ID 76127

Hier werden bij een veldkartering enkele silexfragmenten uit de steentijd aangetroffen. Uit de Romeinse tijd werden enkele fragmenten aardewerk gevonden. Bij een sleuvenonderzoek werd een complex van naast elkaar gelegen grachten aangesneden. Minstens een gracht kon gedateerd worden in de 14de eeuw. Het onderzoek werd uitgevoerd in de jaren '80 van de vorige eeuw.

ID 221287

Bij een veldprospectie uitgevoerd net naast de voormalige van het kasteel van Kooigem (ID 74866) werd een silexfragment uit de steentijd aangetroffen maar ook divers aardewerk met een datering in de late middeleeuwen en nieuwe tijd.

ID 221540

Bij een veldkartering op deze locatie werden enkele fragmenten silex uit de steentijd aangetroffen. Uit de Romeinse tijd werden enkele fragmenten aardewerk en een stukje glas aangetroffen. Op het terrein werden ook diverse fragmenten aardewerk met een datering tussen 1400 en 1900 aangetroffen.

ID 221542

Deze locatie bevindt zich in de nabijheid van de middeleeuwse kasteelmotte (cave aux diables). Er werden enkele fragmenten silex uit de steentijd aangetroffen, evenals aardewerk en een fragment glas uit de middeleeuwen.

De meldingen in de CAI tonen aan dat zich op een afstand van ca. 1km het centrum van de lokale heerlijkheid van Spiere (Nederhof) gelegen was met bijhorende motte (ID 73992) en later molen (ID 70304). Hoewel niet vermeld in de CAI bevindt zich iets ten oosten van de motte ook het kasteel van Spiere uit de 18de eeuw. Op ca. 500m ten noorden van het studiegebied bevond zich het grafelijk kasteel van de heren van Kooigem (ID 74866). De meeste onderzoeken betreffen veldkarteringen en erfgoedonderzoek. Bij de veldkarteringen werd ook silex uit de steentijd en aardewerk uit de Romeinse tijd aangetroffen. Met deze resultaten dient echter voorzichtig te worden omgegaan gezien door erosie en bemesting op akkers de aangetroffen voorwerpen verplaatst kunnen zijn uit hun oorspronkelijke context. ID 76127 betreft ook een proefsleuvenonderzoek (nabij de molen, ID 70304) waarbij enkele grachten konden worden aangesneden, waaronder een gracht die kon gedateerd worden in de 14de eeuw. Het studiegebied bevindt zich op enige afstand ten westen van deze onderzoeken, aan de rand van de heerlijkheden van Spiere-Nederhof en Kooigem.

4.5 BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITE

Op ca. 1,6km ten zuidoosten van het studiegebied (nabij de dorpskern van Spiere) bevindt zich een beschermde archeologie site. Het gaat om de midden-neolithische site 'De Hel'.

Hierbij citeren we uit de bescherming van deze site (Onroerend Erfgoed 2021c): *'De midden-neolithische site De Hel is gelegen op een zandleemrug in het zuidoosten van Spiere, deelgemeente van Spiere-Helkijn. Deze rug flankiert in het oosten de alluviale vlakte van de Schelde en wordt in het westen en zuiden begrensd door de Grote en de Zwarte Spierebeek. Deze rug werd in de Michelsbergcultuur door de mens gebruikt om een aardwerk op te richten, maar de vindplaats is aanzienlijk groter. Men mag aannemen dat zelfs het dorp Spiere, gelegen op de zuidelijke punt van de rug, in de vindplaats ligt.'*

De midden-neolithische vindplaats werd in 1977 ontdekt. Tussen 1977 en 1988 zamelden J. Vanmoerkerke, G. Blancquaert en Ph. Despriet er door middel van veldkartering ruim 11.200 stukken lithisch materiaal in, die wijzen op een groot scala aan activiteiten in het midden-neolithicum. De vondsten waren verspreid over nagenoeg de hele zandleemrug, over een oppervlakte van ongeveer 23 ha. Systematische veldkartering van de noordelijke periferie door RAAP in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed leverde bijna 1.200 extra vuurstenen artefacten op, waaronder enkele honderden werktuigen, zoals fragmenten van gepolijste bijlen, schrabbers en midden-neolithische pijlspitsen. De vondstverspreiding hiervan toont dat de site zich nog verder naar het noorden uitstrekt en ongeveer 33 ha bedraagt. De noordgrens van de vindplaats valt samen met een lichte reliëfovergang in het landschap.

Bij archeologisch onderzoek door de KU Leuven in de jaren 1990 werd Michelsberg aarden bolwerk aangetroffen en gedeeltelijk opgegraven. Daarbij ging de aandacht uit naar het walgrachtsysteem. Een eerste palissade werd vastgesteld over bijna 100m lengte. De palen waren vrij gelijkaardig in omvang, en waren in een funderingssleuf geplaatst. Op enkele meters van de palissade lag een brede, diepe gracht, die ook over een lengte van bijna 100m werd opgetekend. Er werden vijf doorgangen in de gracht vastgesteld, met een gemiddelde tussenafstand van 20m. De vullingslagen van de gracht geven aan dat net ten zuiden ervan een aarden wal heeft gelegen van ongeveer 4m breed. Centraal hierin was een palissade in een funderingsgreppel geplaatst. Ter hoogte van de vier doorgangen door de gracht was ook deze palissade onderbroken. Bij recent geofysisch onderzoek door ORBit/UGent en

RAAP in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed werd een groot lineair spoor in het verlengde van de bekende gracht aangetroffen, dat erop wijst dat de gracht zich nog verder naar het zuidoosten uitstrekt. De opgravingen leverden veel archeologisch vondstmateriaal op, bestaande uit aardewerk, lithisch materiaal en fauna-resten. Uitgebreide studies hiervan hebben geleid tot verschillende licentiaatsverhandelingen, een doctoraatsverhandeling en verschillende wetenschappelijke publicaties. Hierdoor is dit aardewerk het best onderzochte van zijn soort in Vlaanderen.

Bij geofysisch onderzoek in de noordelijke periferie van de site door ORBit/UGent en RAAP in opdracht van het Agentschap Onroerend Erfgoed werden verschillende grote anomalieën aangetroffen. Uit controlerend booronderzoek bleek dat het gaat om grote, diepe kuilen, waarvan enkele met verbrande grond. Eén daarvan is middels een kleine proefput onderzocht en dateert in het neolithicum. Dit toont aan dat de vindplaats ook tot in de periferie, dus ver buiten het gekende aardewerk, niet enkel mobiele vondsten maar ook neolithische sporen bevat.

Uit het assessment van de bewaring blijkt het volgende (Onroerend Erfgoed 2021c): ‘De archeologische sporen bevinden zich vaak dicht onder het huidige oppervlak. Graafwerkzaamheden in het kader van bouwwerkzaamheden hebben dan ook delen van de midden-neolithische site vernield. De bebouwing is het dichtst in de historische dorpskern ten zuidzuidwesten van de voorgestelde beschermingsperimeter. De kavels zijn hier relatief klein maar grotendeels bebouwd. Naar het noord-noordwesten toe zijn de kavels groter en minder dicht bebouwd, maar enkel tussen de Hellestraat en de Oudenaardseweg, en ten zuiden van de Oudenaardseweg, is er nog voldoende open ruimte in de percelen om van een goede bewaringstoestand te kunnen spreken. De bebouwing is het meest open bij het nieuwe gemeenschapscentrum. Daar staan weliswaar enkele grote gebouwen, zoals het gemeentehuis en scholen, maar er zijn ook grote onbebouwde terreinen zoals de sportvelden.

De bewaringstoestand is het beste op de landbouwpercelen. Ook in een groot deel van de bebouwde zones ten zuidzuidwesten daarvan is nog voldoende open ruimte in de percelen voor een goede bewaringstoestand. Deze worden daarom opgenomen in de beschermingsperimeter.

De historische dorpskern van Spiere maakt waarschijnlijk ook deel uit van de midden-neolithische site, maar wordt omwille van de relatief slechte bewaringstoestand (kleine en grotendeels bebouwde percelen) niet in de beschermingsperimeter opgenomen. Ook de relatief dichter bebouwde zone ten noorden van de historische dorpskern, ten westen van de Hellestraat, wordt om deze reden niet in de beschermingsperimeter opgenomen.

Het onderzoeksgebied valt dus buiten de beschermde archeologische site. Hoewel het oorspronkelijk deel uitmaakte van de midden-neolithische site, is er door (historische) bebouwing reeds veel verdwenen.

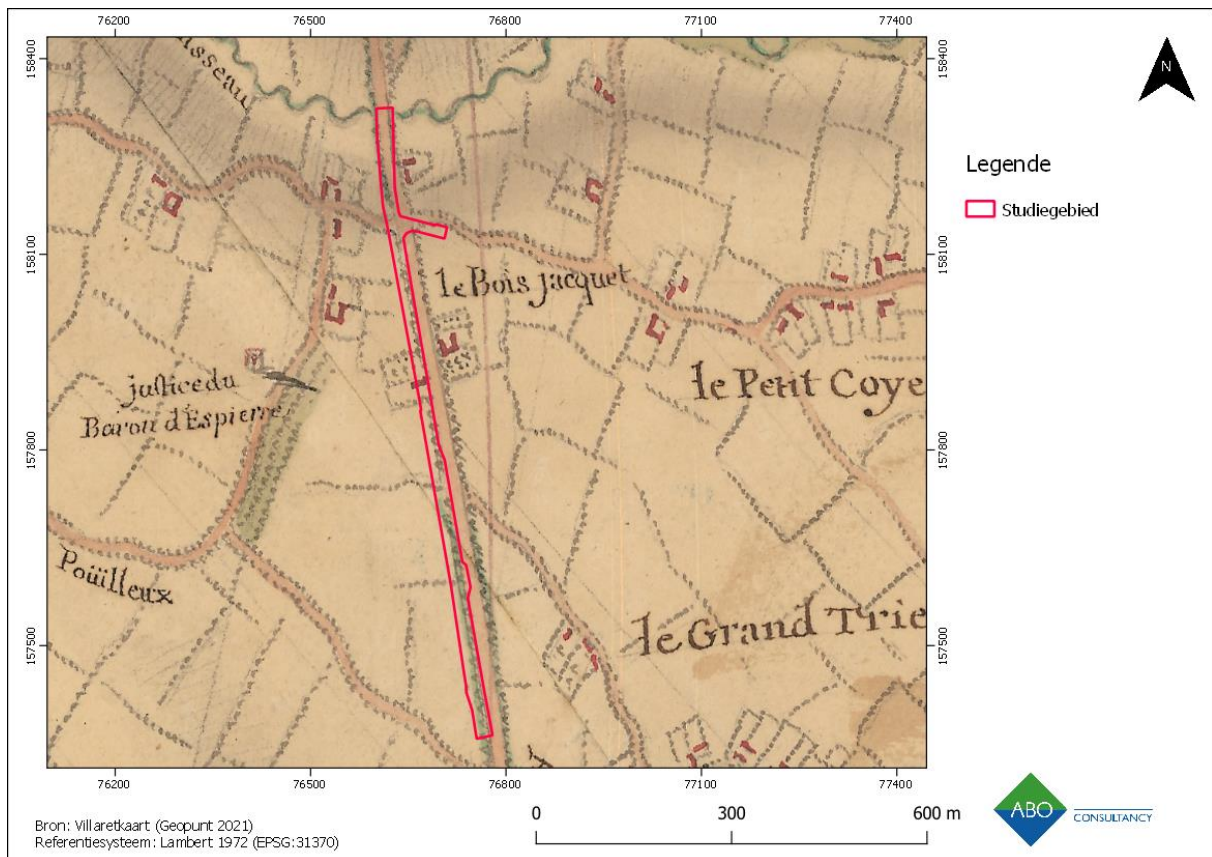
Interessant zijn ook de relictten uit andere periodes. Rond 1980 werd tijdens een veldprospectie een grote hoeveelheid Romeinse dakpannen aangetroffen ten oosten van de Oudenaardseweg, vlakbij de vermoedelijke kern van de midden-neolithische site. Onder leiding van Despriet van de Archeologische vereniging Zuid-West Vlaanderen werd ca. 600m² opgegraven in 1985, waarbij een meerperiodensite aan het licht kwam. Hierbij bleek vooral de ijzertijd nederzetting van groter regionaal belang. De Romeinse sporen belichten eerder het ambachtelijke karakter (Delaruelle 2001)

4.6 ARCHEOLOGIENOTA’S WAARVAN REEDS AKTE GENOMEN WERD

Er bevinden zich binnen een straal van 1km rond het studiegebied geen archeologienota’s waarvan reeds akte genomen werd.

4.7 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

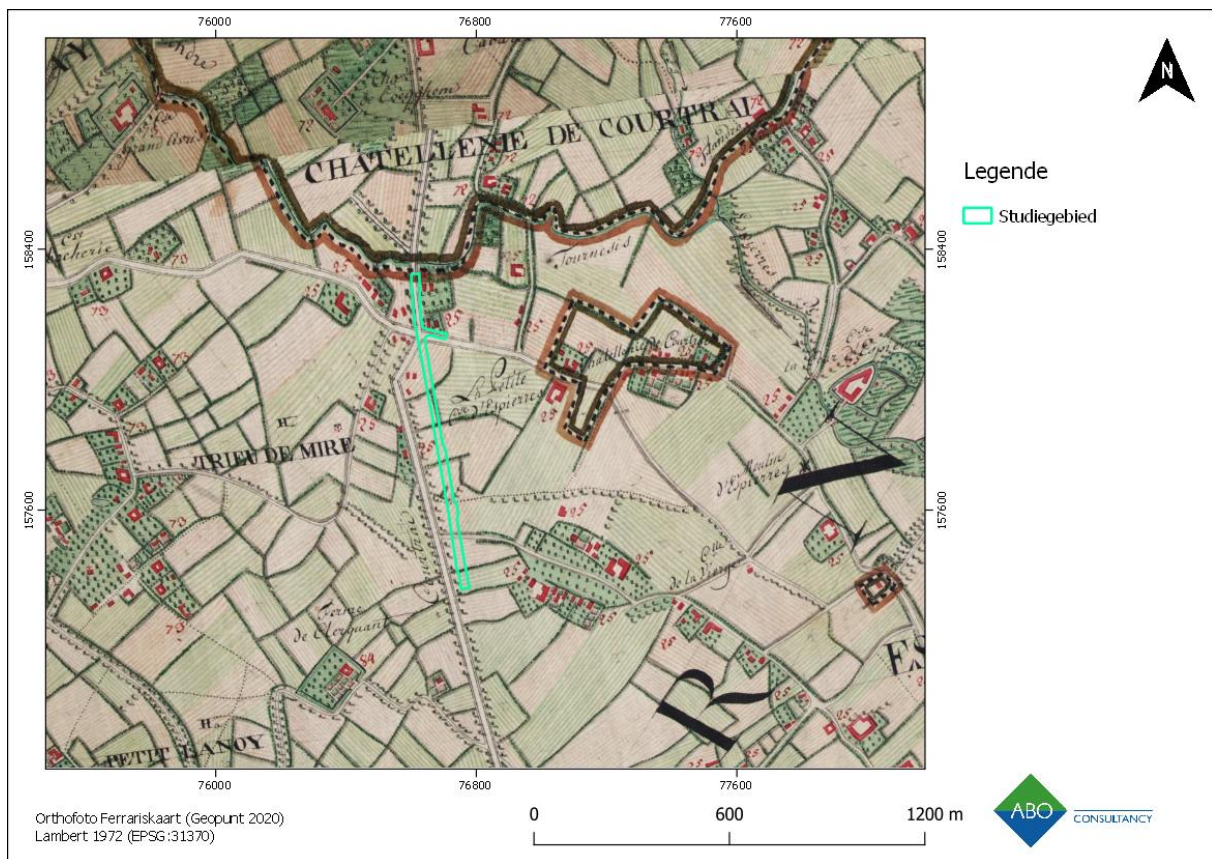
4.7.1 VILLARETKAART (CA. 1845-1748)

Figuur 25: Het studiegebied weergegeven op de Villaretkaart (Geopunt 2021)

Op deze kaart (figuur 25) is reeds het huidige stratenpatroon weergegeven. Langsheen de huidige IJzeren Bareel bevinden zich verspreid enkele hoeves. Hetzelfde geldt voor de Jacquetbosstraat. Iets ten oosten van het studiegebied is een galgenveld te zien de 'justice du Baron d'Espierre'. Ten noorden van het studiegebied is de Grote Spiere aangeduid.

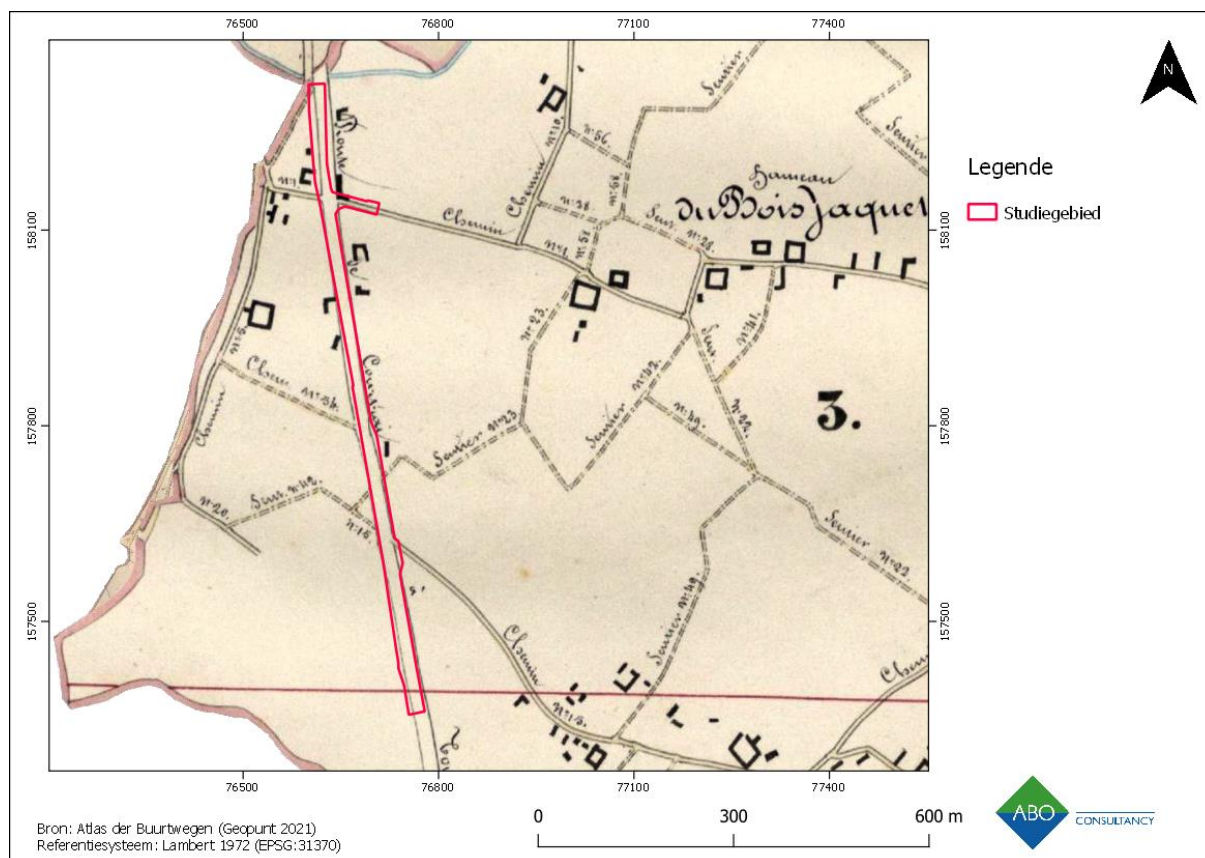
4.7.2 FERRARISKAART (1771-1778)

Figuur 26: Het studiegebied weergegeven op de Ferrariskaart (ABO nv 2021)

Op deze kaart (figuur 26) is te zien dat de Grote Spiere ten noorden van het studiegebied als grens met de jurisdictie van Kortrijk fungeert. De weg ten zuiden van het kruispunt met de Jacquetbosstraat heeft een knik en bevindt zich iets meer westelijk. Het kasteel van Spiere is aangeduid in een parklandschap iets ten oosten van het studiegebied. Eveneens ten oosten van het studiegebied is de molen van Spiere te zien.

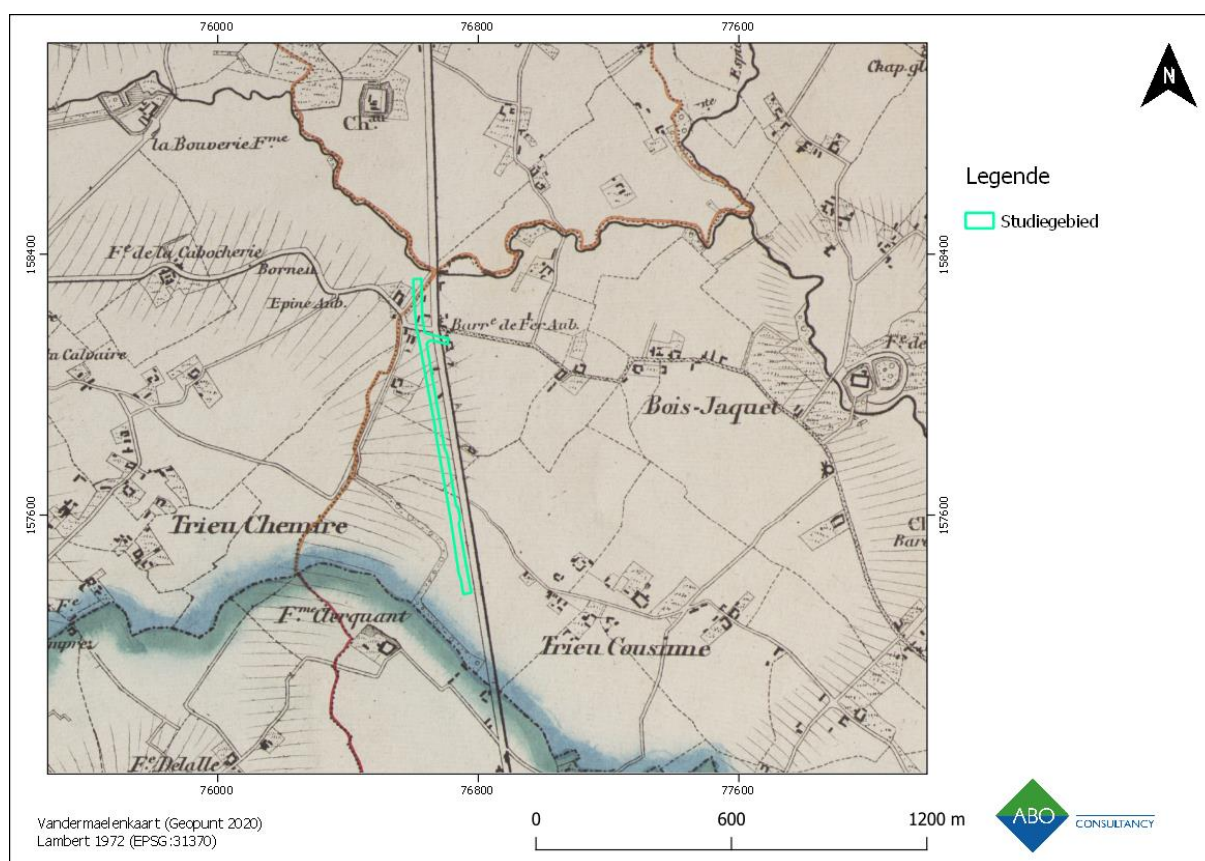
4.7.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1840)

Figuur 27: Atlas der Buurtwegen (ABO nv 2021)

Op de Atlas der Buurtwegen (figuur 27) is het huidige stratenpatroon te zien. Ten oosten van het studiegebied staat het gehucht 'du Bois Jacquet' aangeduid. Naast de weg die het studiegebied omvat zijn verspreid enkele woningen te zien.

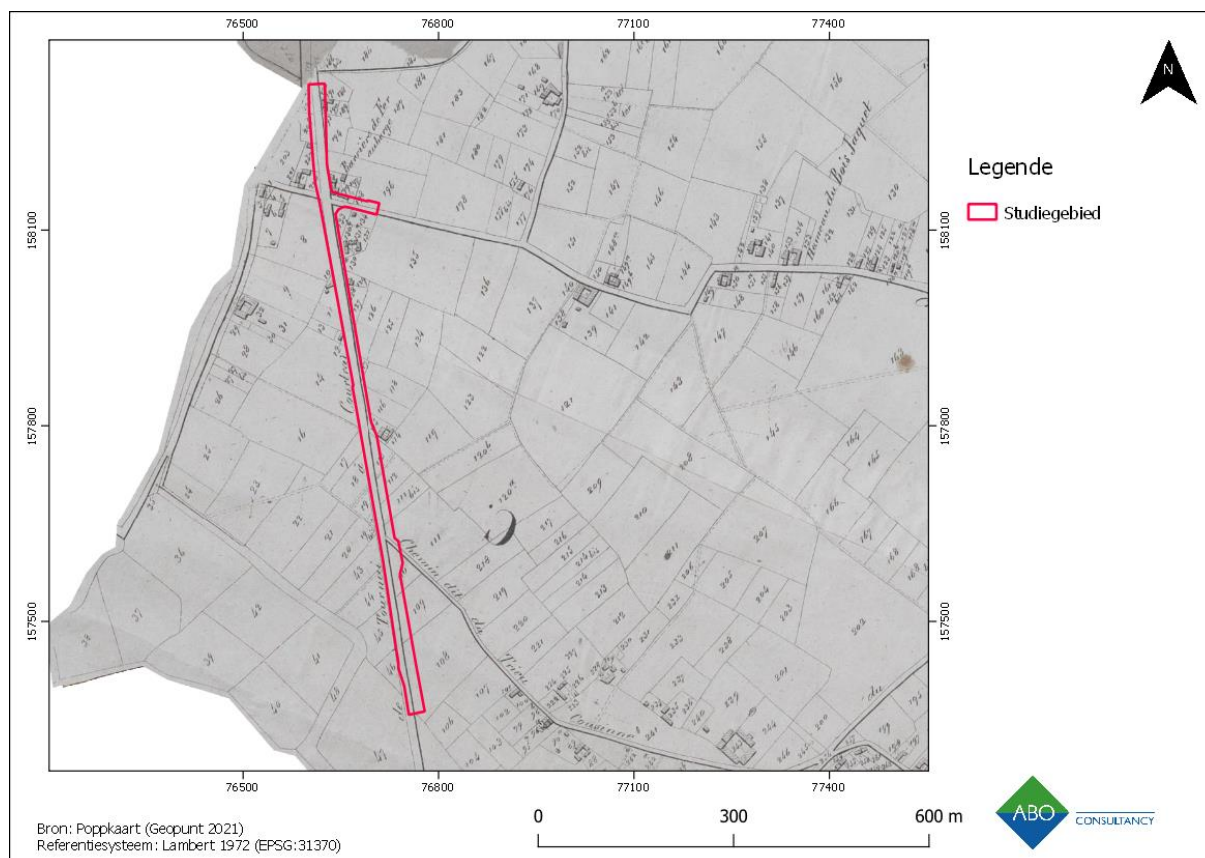
4.7.4 VANDERMAELENKAART (1846- 1854)

Figuur 28: Projectie plangebied op de Vandermaelenkaart (ABO nv en Geopunt 2021)

Op de Vandermaelenkaart (figuur 28) zien we dat de wegenis binnen het studiegebied hetzelfde gebleven is. Langsheen het studiegebied zijn opnieuw verspreid enkele woning te zien. Op basis van de hoogtelijnen bevindt het studiegebied zich aan de voet van een westelijke gelegen helling.

4.7.5 POPP KAARTEN (1842-1879)

Figuur 29: Poppkaart (ABO nv en Geopunt 2021)

De Poppkaart (figuur 29) geeft nog steeds dezelfde situatie weer met verspreid wat bewoning langsheen het studiegebied.

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Landschappelijk gezien bevindt het studiegebied zich lager in het landschap, meteen ten zuiden van de alluviale vlakte van de Grote Spiere. Door de lagere gelegen ligging is het studiegebied landschappelijk minder gunstig gesitueerd voor bewoning in vroegere periodes. Ook tijdens de steentijd zal de voorkeur uitgegaan zijn naar de wat hoger gelegen gronden ten noorden van het studiegebied.

Bodemkundig bestaat het studiegebied voor het grootste gedeelte uit bodemtype **OB**, een door menselijk ingrijpen gewijzigde bodem. Het zuiden van het studiegebied staat gekarteerd als bodemtype **Ada**, een matig natte leembodem met textuur B-horizont. Deze bodems komen voor in gesloten terreindepressies of lagere gelegen hellingen. Nabij het studiegebied bevindt zich ook nog bodemtype **Aca**, een matig droge leembodem met textuur B-horizont. Deze bodems komen voor op brede plateau's en zwakke hellingen. Meteen ten noorden van het studiegebied (binnen de alluviale vlakte van de Grote Spiere komen twee gleyige, alluviale kleigronden zonder profiel voor: **Eep** en **Edp**. Enkel bodemtype **Aca** is geschikt als landbouwgrond.

De meldingen in de CAI tonen aan dat zich op een afstand van ca. 1km het centrum van de lokale heerlijkheid van Spiere (Nederhof) gelegen was met bijhorende motte (ID 73992) en later molen (ID 70304). Hoewel niet vermeld in de CAI bevindt zich iets ten oosten van de motte ook het kasteel van Spiere uit de 18de eeuw. Op ca. 500m ten noorden van het studiegebied bevond zich het grafelijk kasteel van de heren van Kooigem (ID 74866). De meeste onderzoeken betreffen veldkarteringen en erfgoedonderzoek. Bij de veldkarteringen werd ook silex uit de steentijd en aardewerk uit de Romeinse tijd aangetroffen. Met deze resultaten dient echter voorzichtig te worden omgegaan gezien door erosie en bemesting op akkers de aangetroffen voorwerpen verplaatst kunnen zijn uit hun oorspronkelijke context. ID 76127 betreft ook een proefsleuvenonderzoek (nabij de molen, ID 70304) waarbij enkele grachten konden worden aangesneden, waaronder een gracht die kon gedateerd worden in de 14de eeuw. Het studiegebied bevindt zich op enige afstand ten westen van deze onderzoeken, aan de rand van de heerlijkheden van Spiere-Nederhof en Kooigem.

Op historische kaarten vanaf de 18de eeuw is de huidige wegenis binnen het studiegebied (huidige straat IJzeren Bareel en kruispunt met de Jacquetbosstraat) reeds te zien. Langsheen de wegenis zijn enkele woningen en herbergen te zien. Ten oosten van het studiegebied bevond zich het gehucht 'Jacquetbos'.

De werken bestaan uit de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel, volledig op openbaar domein. Voor de aanleg hiervan zal de asfaltlaag worden afgebroken, de onderliggende beton- en zandfundering blijft echter behouden. Voor de aanleg zullen twee sleuven (voor RWA en DWA) worden uitgegraven met een breedte van maximaal 1,40m en een diepte van maximaal 2m-mv. Na de werken zal de asfaltlaag opnieuw worden hersteld. Hoewel de werken vrij diep gaan de impact op het bodemarchief, beperkt in de breedte.

Op basis van de landschappelijke ligging, het historisch kaartmateriaal en de CAI is het archeologisch potentieel matig. Het studiegebied is gelegen aan de rand van de heerlijkheid Spiere-Nederhof, op ca. 1km van de kern. Het huidige stratenpatroon is reeds aanwezig vanaf de 18de eeuw. Het gaat om een

doorgangsweg van Doornik naar Kortrijk. Deze werd waarschijnlijk ook in diezelfde eeuw aangelegd. Landschappelijk en bodemkundig gezien is het landschap minder gunstig voor bewoning in vroegere tijden. Het studiegebied is namelijk lager gelegen, aan de rand van de alluviale vlakte van de Spiere op iets nattere grond. De gekarteerde bodem binnen het studiegebied is ongunstig voor landbouwactiviteiten. Binnen het studiegebied worden dan ook voornamelijk sporen van het wegtracé uit de 18de eeuw verwacht. De impact van de werken is beperkt tot het trekken van twee sleuven met een breedte van ca. 1,40m en een diepte van maximaal 2m-mv. Hoewel de werken vrij diep gaan is een kijkvenster van ca. 1,40m zonder mogelijkheid tot uitbreiding te beperkt om uitspraken te doen over mogelijke archeologische resten binnen de impactzone. Er is dan ook weinig potentieel tot kenniswinst.

5.2 SAMENVATTING

- 1) Uit het historische, landschappelijke en archeologische onderzoek (hst. 3 en 4) blijkt dat het studiegebied landschappelijk lager gelegen is aan de rand van de alluviale vlakte van de Grote Spiere. Bodemkundig bestaat het studiegebied uit bodemtype **OB** en bodemtype **Ada**. Deze laatste betreft een matig natte leembodem, met textuur B-horizont die teruggevonden wordt in lokale depressies of aan de voet van hellingen. Deze bodem is te nat voor landbouw. De ligging is dan ook ongunstig voor bewoning in vroegere tijden en ook tijdens de steentijd zal de voorkeur naar hoger gelegen zones zijn uitgegaan. De meldingen in de CAI betreffen vooral erfgoedonderzoek en veldkarteringen. Hierbij zijn er twee clusters: het grafelijk kasteel van Kooigem op ca. 500m van het studiegebied en de kern van de heerlijkheid Spiere-Nederhof op ca. 1km van het studiegebied dat zich aan de uiterste periferie van beide heerlijkheden situeert. Op basis van historische kaarten is het huidige stratenpatroon reeds aanwezig vanaf de 18de eeuw.
- 2) De toekomstige werken bestaan uit de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel binnen het gabarit van de bestaande weg. Voor de aanleg van de riolering zullen twee sleuven met elk een breedte van ca. 1,40m getrokken worden. De diepte van de sleuven bedraagt maximaal 2m-mv. Hoewel de werken vrij diep gaan, gaat het hier om sleuven met een beperkte breedte zonder mogelijkheid tot uitbreiding.
- 3) Het archeologisch potentieel is gelet op de landschappelijke en bodemkundige ligging matig. Het studiegebied is gelegen aan de periferie van de heerlijkheden van Spiere-Nederhof en Kooigem. Het huidige stratenpatroon binnen het studiegebied is reeds zichtbaar vanaf de 18de eeuw. Het gaat om een doorgangsweg tussen Kortrijk en Doornik die naar alle waarschijnlijkheid in de 18de eeuw werd aangelegd. Er worden dan ook voornamelijk sporen van het wegtracé uit de 18de eeuw verwacht.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt **geen verder onderzoek** geadviseerd. De impact van de werken gaat weliswaar tot ca. 2m-mv maar het betreft twee sleuven van elk 1,40m breed zonder mogelijkheid tot uitbreiding. Hierdoor zijn uitspraken over eventueel aan te treffen archeologische resten moeilijk en is er slechts weinig potentieel tot kenniswinst. Gelet op de kosten-baten is verder onderzoek dan ook niet zinvol.

6 BIBLIOGRAFIE

Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Kasteeldomein van Spiere en omgeving [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135160> (Geraadpleegd op 19-08-2021)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2021c: Middenneolithische site De Hel [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/304237> (Geraadpleegd op 16-08-2021)

CadGIS 2021: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 19 augustus 2021).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2021.

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2021: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 16 augustus 2021)

Geopunt Vlaanderen 2021: Basiskaarten (Luchtfoto 2020, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 16 augustus 2021).

Geopunt Vlaanderen 2021: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 16 augustus 2021).

Geopunt Vlaanderen 2021: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 16 augustus 2020).

Inventaris bouwkundige Erfgoed: IBE 2021.

Van Ranst E & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.